

ZSIDÓ ÉLET

FELEKEZETI HETILAP

SZERKESZTETTE 1933—1937.

KECSKEMÉTI VILMOS

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL
BUDAPEST, VII., ERZSÉBET-KRT 18 SZÁM
TELEFON: 1-363-61ELŐFIZETÉSI ÁR
EGÉSZ ÉVRE 20 PENGŐ
FÉLÉVRE 10 PENGŐ

„A pesti hitközség sorvadása“

— Patai József szenzációs cikke a hitközség vezetősége ellen —

Már régen nem hatott írás oly megdöbentően, oly szívbehasítóan és oly kétségbeejtően, mint Patai Józsefnek, a „*Múlt és Jövő*” legutóbbi számában a Pesti Izr. Hitközség vezetősége ellen a fenti címen eldörgött „*J'accuse*”-e. Zsidók, ha az elmúlt napokban találkoztak egymással, elsősorban azt kérdezték:

— Olvasta már?

— A Patai cikkét?

— Hatalmas írás, mondhatom. Nemcsak az teszi már magában véve is súlyossá és jelentőssé, amit mond és ahogyan mondja, hanem különös súlyt ép az ad neki, hogy Patai József mondja és hogy *épen most* mondja.

Hát valóban őket magukat is szörnyen megdöbenthetette ez a cikk hiszen szó sem jön ajkukra. Azóta már megjelent a hitközség hivatalosnak tekintett lapja is, de eddig még egy szó mondanivalójuk nem akadt Patai súlyos vádjaira.

De nehéz is a helyzetük. Az egyik oldalon áll egy hitközségi, sőt egy országos irodai elnök, nagy segédlettel és adminisztrációval — az előtt a feladat előtt, hogy a magyar zsidóság süllyedő erkölcsi és szellemi nivóját, szertehulló felekezeti-közéleti organizációját, a pusztulóvesző zsidó öntudatosságát, a mindinkább hanyatló zsidó áldozatosságot, a kulturáért való áldozni-akarást, az a bizonyos már annyiszor szemünkre lobbantott zsidó szolidaritást leginkább kenyértelenül és jövőtlenül ténfergő már-már kétségbeeső ifjaink ügyéért, — hogy mindezt valahogyan a végveszélytől megmentsé.

Az egyik oldalon tehát — ismétel-

jük — itt áll az az elnök, aki minderre vállalkozott, magát erre alkalmasnak sőt elhivatottnak is nyilvánította, de ezt az önképesítést mindenestre egy jól megadminisztrált közgyűlési többség szavazatával is szankcionáltatta, mert hát a köztudat az ő alkalmasságát eddig kizárólag csak a gazdasági téren ismerte fel. Hogy a zsidóság erkölcsi és szellemi előrehaladása pont éppen csak az ő szellemi kvalitása és pontosan csak az ő fő- és alvezérkarának kulturális erőszakelete révén volna elérhető, és éppen a bőven kihasználatlanul hagyott zsidó intellektuellek mellőzésével, ezt még nem sikerült bebizonyítania.

No most ezzel szemben, a tulsó parton, a kitünő közigazdász hitközségi elnökkel átellenben feláll egy egyszerű, szelidhangú, pápaszemes, tüzes tekintetű és lázasszavú férfiú. Tekintetével, szavával, kiállásával, mondanivalóinak megszenteltségével, hanghordozásának nemességével elárulja, hogy ő nem viaskodni akar, hanem az igazságot akarja megszólaltatni. Neki talán soha nem volt dolga az áru- és értékeskedéssel, de nem is arrogálja magának a jogot, hogy a dolgaiba beleszóljon. Patai Józsefről el- lenben mindenki tudja, hogy nagy héber tanultsága, a zsidó szellemi életben való teljes tájékozottsága, sőt abban való aktiv-alkotó részessége, ezek révén nemcsak a magyar hanem az egész világ zsidósága előtt szerzett nagy presztízse és magas zsidó moralitása igen is nemcsak jogosulttá, hanem egyenesen hivatottá teszik arra, hogy a magyar zsidó közéletéről, annak irányí-

tásáról és irányítójáról elmondja véleményét.

Patai lesújtó kritikájával szemben a vezetők arra találnak hivatkozni, hogy „mellettünk a közgyűlési többség”. Higyjék el, hogy erre az egész magyar zsidóság unisono csak azt fogja válaszolni, hogy kérem, nekünk a zsidóság kérdéseiben és annak a megállapításában, hogy tényleg a sorvadás útjára tereli-e a mai vezetőség a hitközséget. Patai véleménye egymagában többet jelent, mint akár 1000 túloldali vélemény, még ha valamennyi kiváló közigazdasági tényezőtől származik is.

Ezek után pedig mi, mint ellenzéki lap, amely már szintén régen olvasgatja a vezetőség fejére ezeket a hibákat és mulasztásokat s mint akik ezzel igazolva látjuk álláspontunkat, csak azt kérdezzük, nem látja még a Pesti Izr. Hitközség elnöksége most sem, hogy eljött az ideje a konzekvenciák levonásának? Talán leginkább azért, hogy Patai a maga súlyos vádjait *épen most adta* elő, amikor a legutolsó közgyűlésen a kitünő közigazdasági faktorokból álló vezetőség és az elsőrangú főkönyvelő főtitkár évi elszámolása és mérlege ellen is hangzottak el kritikai megjegyzések? Hát ha sem a gazdaságiak tekintetében, sem a vallásos élet védelme és komoly elmélyítése tekintetében, sem a zsidó kultúra, sem a zsidó ifjúság jövőjének védelmében nem tudják az igényeket kielégíteni, csupán az adókat följobb és följobb emelni, — hát akkor miért, miért ragaszkodnak ahhoz, hogy *ők boldogítsák a magyar Izraelt.*

Palesztina felosztásának terve és a világpolitika

Az angol kormány terve a palesztinai kérdés megoldására, mint várni lehetett, sem zsidó, sem arab részről nem talált kedvező fogadtatásra. Úgy a zsidók, mint az arabok nagyobb mértékben formálnak jogot a Szentföld birtoklására, mint ahogy azt a terv lehetővé tenné. A terv szerint a zsidók ugyan egészen kis részét kapnák meg Palesztinának, amely rész Jeruzsálemet sem foglalná magában, és azonkívül délen az angol mandátum alatt maradó területét hasítaná ketté, mely egyúttal kijárót biztosítana az arab területnek a tengerhez, — másrészt azonban az arabok azt panaszozzák, hogy a terv a zsidóknak juttatja a gazdaságilag fejlettebb, termékenyebb területeket s arab kézen csak sivatagokat hagy meg; további panasz, hogy Galilea főnyomórészt arab lakosságú kerületei, Safed, Acre, Nazareth stb. a terv szerint zsidó terület maradna. Az angolok által ajánlott megoldásról, hogy a zsidó állam arab lakossága települjön át az új arab államba, az arabok tudni sem akarnak.

Az arabok fő kifogása a terv ellen azonban nem ez. Ők egyáltalában ellene vannak minden felosztásnak és a nemzeti öntudatra ébredt sokmillió arab nemzet hatalmi súlyát akarják latbatvetni a felosztási terv ellen, abban a feltevésben, hogy Anglia nem akarja maga ellen bősztíteni az arab világot. Az angol diplomácia számolt is ezzel az ellenállással, s hagyományos angol taktika szerint az arab közvélemény megosztása révén akarja leküzdeni. Abdullah emirnek, Transjordánia uralkodójának ígérte oda az új Palesztina arab részéből és a mostani Transjordániából álló arab királyság koronáját. Abdullah és a vele szimpatizáló palesztinai Nashashibi-párt nem is tanusit olyan éles ellenállást a tervvel szemben, mint a pánarab nacionalisták (akiknek a jeruzsálemi mufti a szellemi vezére), azonban nyilvánvaló, hogy helyzetük egyre nehezebbé válik a nacionalista propagandával szemben. Hovatóvább rossz hazafinak, árulónak tünik fel, aki hajlandó Palesztina

felosztásáról még csak tárgyalni is. Így az arab ellenállás egyre súlyosabb problémává válik Anglia számára. Egyelőre az a helyzet, hogy az angol kormány kinyilvánította készségét újabb vizsgálat lefolytatására, vélemények meghallgatására és ezek alapján esetleges változtatások végrehajtására is.

A kérdés tehát nincs még lezárva. Hogyan foglal állást vele szemben Palesztina és az egész világ zsidósága? Míg az araboknál az előbb megoszlott vélemények helyét egységes és heves ellenzés kezdi elfoglalni, addig zsidó részen, úgy látszik, éppen ellentétes a helyzet. Az eleinte éles formában jelentkező csalódottság és fájdalom érettebb megfontolás után egyre nagyobb mértékben ad helyet a beletörődésnek, sőt az angol tervhez való tudatos közeledésnek. A Palesztina újjáépítéséért dolgozó zsidóság egyetemes testülete, a cionista kongresszus csak augusztus első napjaiban fog állást foglalni a tervhez, s addig nem volna jogosult a zsidóság egységes véleménynyilvánításáról beszélni. Annyi azonban bizonyosnak látszik, hogy a csalódottság és panasz mellett olyan hangok is fognak hallatszani a zsidóságban, melyek szerint a terv, habár korrekturára szorul, a zsidóság számára előnyöket is nyújt és főleg: véget vethet az egyre tarthatatlanabbá váló mostani helyzetnek.

Anglia szempontjai mindezekkel szemben nem alapszanak más külön érdekeken, mint a birodalom érdekein. Az angol kormány belátta, hogy nem képes Palesztinában a mostani rendszert fenntartani, mert képtelen összeegyeztetni az ott élő népek vélt jogait és érdekeit. Hogy a felosztás ugyanezen okból ütközik szinte áthághatatlan nehézségekbe (hiszen mindkét nép az egész Palesztinára formál jogot), az Anglia előtt nem titok; azonban szívesebben küzd egy ideig ez ellen az egy nehézség ellen, mintsem hogy minden időkre állandósítsa a mindkét fél előtt népszerűtlen döntőbíró szerepét, akinek ítél-

tei egyik felet sem elégítik ki. Jelentő és fontos különben, hogy az angol kormány minden hivatalos nyilatkozatában sietett kiemelni, hogy az arab nemzet felszabadítására vonatkozó angol ígérlet (a híres MacMahon-levél) sohasem vonatkozott Palesztinára. Így az arab követeléseknek nincs jogalapjuk, míg a zsidók a Balfour-deklaráció alapján ilyen jogalapra hivatkozhatnak — igaz, hogy ez sem ígérte oda nekik az egész Palesztinát, mint „a zsidó államot”, csak „egy” zsidó nemzeti otthont Palesztinában.

Ha az angolok terve — módosított alakban persze — valósággá válik, ez fontos változásokat jelent világpolitikai szempontból is. Anglia egész közkeleti politikája új alapokat nyer. Az arab világgal szemben Anglia immár nem, mint hódító, hanem mint barát fog szerepelni — feltéve természetesen, hogy a zsidó állam kihasználása Palesztinából nem mérgezi meg ezt a barátságot. Anglia azonban nem fogja a zsidó érdekeket feláldozni még az arab barátság szempontjának sem, mert nagyon jól tudja, hogy az öntudatára ébredő és egyre önállóbb arab nemzet sohasem fogja magát angol érdekeknek alárendelni. Amely mértékben növekszik azonban az arabok önállósága a szuezi esatorna körül, olyan mértékben válik szükségessé Anglia számára olyan bázis, amelyet biztosan tart a kezében; a zsidó hűbéres állam, amely magában foglalná Haifát is, a moszuli olajvezeték végállomását, életbevágóan fontos új bázisa lenne tehát az indiai útnak, a Birodalom ütőerének.

Így válik a zsidó állam megalkatása világpolitikai kérdéssé. Nagyhatalmak harca folyik a Földközi-tenger körül. Angliának számolnia kell azzal, hogy különféle hatalmi törekvések igyekeznek betörni majd a Birodalom fő utvonálarára. S ezért az új zsidó állam, ha még oly kicsiny lesz is területben, egyike lesz a világpolitika sarkpontjainak; de éppen ezért azt is kimondhatjuk, hogy ez az állam csak akkor maradhat fenn, ha az angol birodalommal a legszorosabb politikai közösséget tartja fenn.

A zárszámadás és mérleg titkai

Rejtelmek a hitközség ingatlanai körül

Írta: HÁMOS GYULA

Kimeríthetetlen témát nyújt a pesti hitközség zárszámadása és annak indokolása.

Évről-évre olvashattuk a felekezeti sajtóban, hogy a mindenkori elnökök hosszú beszámolóikban ismertették a hitközség tevékenységét s végül a zárszámadást a közgyűlés mindenkor egyhangúlag elfogadta. A *Zsidó Élet* volt az első, amely bátran megmerte mondani, hogy a felekezet hajója már nagyon rozoga, nagyon kevesen vannak már rajta s a hullámok ide-oda dobálják a háborgó vizeken. Az üzemesített hitközségnél homályos kérdések vannak, amelyekkel szemben a vezetőség struccpolitikát folytat. A felvetett kérdésekre hallgat, ami lehet ugyan álláspont, azonban a közvélemény ezzel nincs megnyugtatta.

Nagyon találóan jellemezte egy előkelő felekezeti laptársunk, — mely szintén tárgyilagosan és gerincesen megmondta véleményét — hogy a pesti izr. hitközség évi jelentése *egy szomorú gyászinduló*.

Több cikkünk számolt be a zárszámadás homályos tételeiről, ez alkalommal a hitközség ingatlanairól írunk s kérdéseinkre ismételten várunk feleletet, mely, ha elmarad, a hallgatást is feleletnek vesszük.

A hitközségnek a) saját ingatlanai, b) saját ingatlanok rendeltetéssel és c) alapítványi ingatlanai vannak.

Lássuk a saját ingatlanokat:

1. V., Csáky-utca 3. sz. a. bérház,
2. VI., Botond-utca 17—19. sz. a. 562 □-öl ingatlan,
3. VII., Rombach-utca 7—9. sz. a. bérház,
4. VII., Síp-utca 12. sz. a. központi irodaépület,
5. VIII., Nagyfuvaros-utca 4. sz. a. bérház,
6. VIII., Nagytemplom-utca 6. sz. a. bérház,
7. VIII., Rákóczi-út 47. sz. a. bérház ¼ része,
8. IX., Páva-utca 39/a, b, c. sz. a. 820.10 □-öl ingatlan,

9. Horti 47 kat. hold és 2026.24 □-öl földbirtok.

Ezek az ingatlanok a mérlegben 848.849.41 pengő vagyón értékben vannak beállítva.

A gazdasági ügyosztály jelentése szerint 1936-ban, az alant felsorolt bérházak tiszta jövedelme:

A Nagyfuvaros-utcai	5.910.78 P
Csáky-utcai	32.279.84 P
Rombach-utcai	2.448.26 P
Síp-utcai	4.119.40 P
Zuglói	2.000.— P
Páva-utcai	313.42 P

Összes bérjövödelem 47.071.70 P

Nagyon érdekes megállapításokra tettünk szert a hitközség saját ingatlanai körül. A mérlegben szerepelt ingatlanok közül a gazdasági ügyosztály a következő ingatlanokat nem mutatta ki.

1. Botond-utcai,
2. Nagytemplom-utcai,
3. Rákóczi-úti és végül
4. a Hort-i 47 kat. holdas földbirtokot.

Mi felkutattuk s ime átnyújtjuk a közvéleménynek, hogy elmékedjen egy kissé ezen a különös közjátékon.

A *Botond-utcai* 260 □-öl házat udvarral, a hitközség 1928 decemberében vette 300.000 koronáért. *Ezen objektum után eddig semmi jövedelem nem mutatkozott?*

A *Nagytemplom-utcai bérház* 1932 január 22-én, a közp. kir. járásbíróóság hagyaték átadó végzése alapján a tulajdonjog végrendeleti hagyomány jogcímén a pesti izr. hitközség javára bekebelezetett.

Kérdezzük: mi történt eddig a bérház jövedelemmel?

A *Rákóczi-úti* bérház hagyaték

átadó végzés alapján a tulajdonjog ¼ része a pesti izr. hitközség javára bekebelezetett. Ezen ingatlanról a telekkönyvi bejegyzésnél olvassuk a következőket: „1934 június 27-én kelt és a pesti izr. hitközség előjárósága által jóváhagyott biztosítéki okirat alapján a keretbiztosítéki jelzalog 60.000 aP összeg, ennek évi 8 százalékos kamata, fizetési késedelem esetén a bírőilag megállapítható legmagasabb kamat és 9000 aP költségbiztosíték erejéig ezen ingatlanra a Magyar Általános Hitelbank javára bekebelezetetik.”

A nyilvánosság szeretné tudni, milyen célra kellett a felvett összeg? Kik voltak azok az előljárók, akik megszavazták, hogy a hitközség kölcsönt vegyen az ingatlanra? És nem hangzott el egyetlen szó sem a 8 százalékos kamatteher ellen? Vagy nem tudják az illetékes előljárók, hogy a hitközségnek bank és egyéb betétei után — melyek bizonyára jóval kevesebbet, talán 3 százalékos kamatozást hoznak, — kamattjövödelmei is vannak? Hogy csak példálul említsük: a lovag Freystädter-féle alapítvány kamattjövödelme 21.000 pengő, vagy többek között a pénzügyi ügyosztály, kamatok címén 6.310.31 pengőt vételez be. Már ez a két összeg 3 százalékos kamatszámítás mellett kb 900.000 pengő tőkének felel meg.

A rejtelmes *Hort-i földbirtok* teljesen láthatatlanná vált a gazdasági ügyosztály ügyessége révén. Ez a Hatvan mellett levő birtok, egyike az ország legjobb földjeinek, de ha csak egyszerű legelő volna, ennek is kellene némi jövedelmet hajtani.

Az 1933. évi előjárósági jelentésből azt olvastuk ki, hogy a néhai Winterberg Gyula hagyatékából kb. 20 hold, a hitközség által kezelt gimnáziumi alapítvány tu-

ROYAL APOLLO

Magyar film — július 29-étől, csütörtöktől kezdve

A boldog békeidők bájos zenés filmje

„A SZÍV SZAVA”

Egyszerű emberek úde, természetes, humoros és drámai élményei a világhíróri első napjaiban.
Szereplők: Szombathe yi Bianka, Réthy Anny, Orsolya Erzsé, Z. Molnár László, Keleti László, Bálint György, Rutkay Iván. Kálmán Tibor zenéje.

Magyar film — július 29-étől, csütörtöktől kezdve

ROYAL APOLLO

lajdona, 93 hold birtok fele a pesti hitközség és pesti chevra kadisa tulajdona. Az ingatlan jelentékeny része szőlőbirtok. 1934. évben végleg befejezést nyert a hagyatékek végleges lebonyolítása. A hagyatékhöz tartozó horti és atkári szántó- és szőlőterület a hagyatékek jogi átadásakor — több mint egy évtizeddel ezelőtt — formailag a hitközség és a pesti chevra javára lett telekkönyvileg bekebelezve, valóságban pedig ez az ingatlan felerészben a hitközség, a chevra kadisa és más jótékony egyesületek, másik felerészben pedig rokon hagyományok tulajdonát képezte. Az 1935. évi rendes közgyűlés felhatalmazásával a rokon hagyományok tulajdonát képező kb. 46 kat. hold szántó és szőlőterület holdankint 550 pengő vételárért a hitközség megvásárolta.

Érthetetlen és zavaros az előjárásági jelentés. A 93 hold felerészben a hitközség, a chevra és más jótékony egyesületek tulajdonát képezi, ehhez hozzávásárolta a hitközség a rokon tulajdonát képező kb. 46 holdat és a mérlegben mégis csak 47 kat. hold és 2026,24 □-öl nagyságú földbirtok szerepel, de még ezután sem mutat ki a gazdasági ügyosztály semmiféle jövedelmet.

Kommentárt nem fűzünk hozzá, ezt átengedjük a felekezeti közvéleménynek.

A gazdasági ügyosztály felemlíti a zuglói bérház tiszta jövedelmét. Az ügyosztály nem tudja az utca nevét, hol van az a bérház? Mert Zugló —, ha nem tudta eddig, — a főváros egyik kerülete. És ez a zuglói(?) bérház miért nincs felsorolva a mérlegben a többi saját ingatlanok között?

Nem hagyhatjuk szó nélkül, hogy az ingatlanok értékesítkelési számlája 1931. óta változatlan, holott a felépítmény értéke után évenként bizonyos százalékot leszállították írni. De hát akkor veszélyeztetve van az a híres pénzügyi egyensúly.

A zárszámadást és mérleget megvizsgálták és rendben lévőnek találták, a rendes közgyűlés által kiküldött — évről-évre ugyanazok — számvizsgálók: Braun Vilmos, Goldfinger Gábor, Hoffmann Benedek, Holzer Sándor, Kohn Hugó, Schwarz Jakab. — Hát rendben van?...

A babiloni talmud összeállításáról

Irta: Goldberger Izidor tatai főrabbi

Minden eddigi szorgalmas munkát ellenére sem sikerült nagytehetségű tudósainknak minden vonatkozásban teljesen kimerítő képet adni a talmud szerkesztésére vonatkozólag. Az Encyclopaedia Judaica-ban (II. kötet 456. 459) Ási cikkem alatt törekedtem tiszta képet nyújtani erre. Azonban a szűkre szabott, rendelkezésekre álló hely nem engedte meg az anyag kimerítő közlését. Különböző is talmud megszerkesztéséről ott azért kellett szólnom mert reb Ási (Áse) e tekintetben egyik legjelentékenyebb egyéniségünk.

Ha teljes igazságra törekszünk, akkor még azt is fel kell tüntetnünk, hogy nem szabad a talmud megszerkesztésénél sem a klasszikus görög, sem a modern könyvmegírásra, könyvösszeállításra gondolnunk, mert különben hamis beállítás kerülne szemünk elé. Nem egyetlen személyről van szó, aki rövidebb vagy hosszabb tanulmány vagy töprengés után elhatározta vagy részánta magát, hogy könyvet összeállít vagy könyvet papírra veti. Hanem kereken három évszázadon élt több száz tudós szóval meg benne. A megszólalást szószó szerint értem. Nem írnak, hanem beszélnek. Mintha csak a rádióba belemondanának: most ez a tudós szólal meg, most amaz. Egymással való beszélgetést is kell feltételeznünk. Mintha csak ellessünk telefoni megtárgyalást, vitát, amely több mint ezeröttszáz évvel ezelőtt zajlott le. És akadtak közegek, akik azt megrögzítették az utókor részére. És most mi halljuk beszélgetésüket, vitkozásukat, tárgyalásaikat, megjegyzésüket. Néha csak egy ember szóval meg. Amint az úgy, az eset kívánja, parancsolja, diktálja.

A mester ajkáról elhangzott szót a tanítvány megszűrte, eldöntötte emlékezetében, agyában. Néha tartalmilag, néha szószó szerint. Sőt van rá eset, hogy a hanghordozást is. És jönnek, a hűség kedvéért kötelességének tartotta ezt a jelenséget is megjegyezni, megjelölni az utókor részére. Néha elámulunk azon a frissességen, amely e tekintetben a talmudból másfél ezredév múltjából a mai napon felénk hozzánk át-szóval, kiesendül. Azonban ebbe az echóba igen sokszor több, néha öt, sőt hat nemzedék is belebeszél. Hiába van R. (Abbá Aréká) s Rabiná között kereken három évszázad a közben élt tanítványok révén vitaköznök egymással. Ezt viszont úgy kell értelmeznünk, hogy nemzedékeken át megőrizték valamely amorának a szavát, mondását a hallgatók, tanítványok a lehető legnagyobb pontossággal és ezt az élő szó meg nem csökkenő elevenségével üde frissességben ugyanúgy adták elő, mintha az imént esendült volna meg fülükben. Sem nem tettek

hozzá, sem el nem vettek belőle. Így tehát alkalom adtán a néhány évtizeddel, esetleg két, sőt nem ritkán majdnem három századdal később élt tudós teszi meg hozzávaló megjegyzését, észrevételét. Nem az emberek, hanem az eszmék tárgyalnak vagy vannak szemben egymással.

Mindezek az egyes iskolákban, jezsuitákban az élő szó teljes frissességében hatnak, mozognak, irányítanak. Mintha önmaguktól gyűjtőd-nének össze. Az iskola falain belüli élet a szerkesztője. Akár csak viaszlemezek lennének, amelyek az élénk hangokat újból és újból előadják. Ezt a körülményt viszont annak köszönhetjük, hogy a tanítványok tanulmányaikat elsősorú szentségnek tekintették és nem akartak mesterük szavából semmit sem mellőzni, elejteni, vagy elfelejtetni. Az előadó, a tanító egyszer kiejtett szava többé el nem vezett soha. És ez rétegről rétegre halmozódott.

Fel kell azonban tételeznünk, sőt adataink is vannak rá, hogy úgy a mesterek, mint a tanítványok, hallgatók itt-ott nemcsak beemlézték az anyagot, hanem papírra is vették a maguk vagy szűkebb környezetük részére. Ezek a szóbeli, illetőleg kisebb-nagyobb terjedelmű írásbeli tudósítások, tanítások az iskolákban összehalmozódtak az ajkukon élő, vagy laza lapokon (cédulákon terjedő) füzetekként, könyvként. Majd idővel újabb és újabb tartalommal bővülve hatalmas gyűjteménnyé dagadt.

Mivel az anyag nagy halmaza kényszerítette az egyeseket, később az iskolákat az írásbeli megrögzítésre, megindult az a törekvés, amelyet ma szerkesztésnek nevezünk. Az összegyűjtés munkáját többen végezték. A berekesztés főleg reb Áse érdeme. Számos téma (szugjó) az ő végmegjegyzésével zárul be. Azonban legtöbbször a tanítványok ajka idézi ekként: Reb Ási mondja (mondta). Tehát ő annyiban mondható csak a mai értelemben vett szerkesztőnek, hogy nevéhez tapad nagyon gyakran a végző. Arra is van adatunk, hogy a babiloni talmudot átvizsgálta. Azonban előtte már összeesportosított bő anyag is létezett. Viszont még halála után is járultak a talmudhoz részletek. Erről más alkalommal fogok szólni.

Ujnonnan íratott

nagy Tóra
eladó.

Cím: a kiadóhivatásban.

A „Legyező” meg a nyilasok

Köztudomású ugyebár, hogy a „Legyező” onnan nyerte epitheton oransul ezt a nevét, hogy féktelen és letörhetetlen ambícióval *legyegette* azoknak a hittestvéreinknek olthatatlan hiúságát és beesvágját, akik mindenképen nyomtatásban, mégpedig egy *lapban* akarták olvasni, illetőleg másokkal olvastatni, hogy ők milyen kiváló férfiak, milyen áldozatkész nagy zsidó szívet rejtegetnek mellényük alatt, hogy ők milyen karesú daliákká soványították magukat azzal, hogy éjjelnappal egyebet sem tesznek, mint lótnak-futnak a felekezet ügyeiben. stb. Csakhamar közhírré lett az is, hogy a „zsidó közélet díszévé” vagy olcsóbban: „kiváló nagysággá” avatódni nem is olyan súlyos probléma, mert ennek lehetősége egyszerű függvénye annak, hogy ki mennyire taksálja a legyezés tartalmát és tartamát, motorikus erejét és hatási rádiuszát.

Igy lett a legyezés elég jól jövedelmező műfajja.

De változnak az idők, változnak a divatok és változnak a szerelmek is. Legyezőnk most újabban szerelme hevét egy új irányban is poesékolja. Az utolsó hetekben, sőt hónapokban hosszú listákban sőt oldalakon keresztül, de mindenesetre nagy előszeretettel egyebet sem tesz, mint „nyilas” nyilatkozatokat és szemelvényeket táral fel ezüst tálcán a zsidó olvasó közönségnek. Képzeltető, milyen hálásak lehetnek neki ezek a lapok, amelyeknek nyilvánosságot szerez ott, ahol senkinek eszébe sem jutna cikkeiket elolvasni. Hiszen nagyon jól tudjuk, hogy ezeknek a nyilas lapoknak megvan a maguk — szerencsére nem nagy olvasóközönsége. De hogy akadna zsidó, aki ezeket rendszeresen olvassa, nem nagyon valószínű. Most aztán a Legyező rájött arra, hogyan lehet nyilaséknak épen azokat a förmedvényeit biztosan elolvastatni a zsidókkal, amelyeket e szempontból maguk nyilasék is a legfontosabbaknak tartanak. Gyűjtőcímeik alatt, izgatató hangú bevezetéssel, a sértett zsidó önérzet némi megcsiklandozásával kelti fel az érdeklődést, és akkor hasábkon s oldalakon következnek a Nemzet Szava, a Virradat, a Hírszolgálati Őrs, a Stürmer stb. esőpög szemelvényei meg a „Nyilas aprómunka” c. rovat szívderítő ese-

tei. Senki épízlésű, jó eszű zsidónak eszébe sem jutna ezeket a dolgokat más lapokban elolvasni, de mert éppen a *Legyező* közli őket, úgy véli: talán zsidó érdek, hogy mindenki tudjon ezekről az ügyekről. A végén azonban undorodva csap a lapra: hát amikor én azért fizetek elő, hogy a zsidó szellemi életbe kapcsolódjak bele, akkor nekem zsidó lapkiadó az én zsidó pénzemért nyilas produkciókat táral fel! Hát hol itt a szemérem és hol a jóizlés?!

Avagy talán — lehet, hogy a Legyező úgy képzeli — a nyilasékat a törvényes rend tiszteletére is a magyar zsidóság honpolgári jogainak respektálására stb.-re csak úgy lehet kényszeríteni, hogy a Legyező minden héten feléjük ölti a nyelvét

vagy megfenyíti őket magasra emelt újjal: „Nana, nyilaska! Ez nem szép tőled, hogy így csufondároskodol velünk. Ezt mi nem érdemeltük meg!” Mert a Legyező úgy véli, hogy őt viszont minden nyilas gondosan elolvassa az első betűtől az utolsóig és minden erkölcsi értelmét mélyen szívébe vési.

De úgy látszik, nemesak a Legyező véli így, így vélekednek a zsidó közpénzek felelős kezelői is, mert csak úgy tömik pénzzel a zsidóságnak ezt a különös szellemi termékét, amely a többi között a nyilasok legfőbb mondanivalóit lopja bele a zsidóság olvasmányai közé.

Zsidó! Olvasd!

Dr. Kala Pál

A foglalkozásokban való arányos eloszlás problémája a zsidóságban

Írta: Dr. RÓZSA IGNÁC

III.

Az államok botrányosan — „humánus” törvényei miatt a modern antiszemiták embak úgy hajlandók megtérni a zsidókat — ha már nem lehet őket e törvények miatt kiirtani, kiűzni, — ha a legnehezebb testimunkát napszámoként végzik, körülbelül úgy, mint az egyiptomi rabszolgaság idején. Munkafelügyelőkké, persze, a legmegbízhatóbb nyilasvezért tennék ma.

Tegyük föl, hogy ez az állapot egy új Pharaó-diktátor rendelete folytán létrejönne. Mit tennének, a nem zsidó napszámok a „piszkos zsidó konkurencia” miatt? Lázadásba törnének ki bérüknek nagymértékű leszállítása következtében.

A legkisebb közgazdasági ismeret mellett is belátja mindenki, hogy az egész 5 százalék zsidó lakosság nehézségi munkájára révén sem szűnne meg az éhbéért dolgozó milliók szenvedése, sőt fokozódna, a munkakalkulációk izesztő megcsappanása folytán. Mi lenne a sok földmunkásból a téli évszakban, ha nem járhatna napszámba a zsidó gyárba, fátelre, a boltba? Ha meg a gyárat, telepet, boltot elköbozzák és odaadják a keresztyény, mohamedán, vagy buddhista tőkéjéhez, a tőke épen úgy fog cselekedni, mint azelőtt, a napszám nem lesz nagyobb, mert az nem a boltos és gyáros valóságától, hanem a munkakínálattól függ.

Egyébként pedig az a zsidó munkaadó, aki a Tóra szerint cselekszik, olyan munkabért köteles adni, és úgy kell bännia a munkással, hogy ez a zsidó munkaadót kedveltette teszi a munkások és gyűlölttette a nem zsidó kapitalisták között, mert utóbbiak is kénytelenek

lesznek az elkényeztetett munkásoknak nagyobb bért adni. Nem akarva erre hazai példát felhozni, utalunk arra a gyűlöletre, amelyet Palesztinában az arab földbirtokosok táplálnak keblükben a zsidó munkaadók ellen, amiatt, mert ezek az arab munkást is olyan nagyigényűvé tették.

A zsidógyűlölők azért is szeretnék a zsidókat rabszolgamunkára kárhoztatni, mert azt hiszik, hogy így majd lassanként kipusztul a „jólétben elpuhult zsidó”.

Ezeknek figyelmébe ajánljuk Mózes II-ik könyvének első fejezetét, melyben ez olvastatik: „Mennél jobban sanyargatták minden testi munkával, annál jobban szaporodott”.

Tehát a zsidónak van képessége a legnehezebb testi munkára is. Az egyiptomi rabszolgaságban és a Kanaan földjén megszerzte és még ma is megtartotta ezt a képességét.

Paul Lindau osztrák író a Szalonikiben lakó zsidóknak a következő jellemzését adja: „Számuk 80-90 ezer, külsejük általában igen jó benyomást tesz. Szorgalmasak és dolgozók s nem rettennek vissza a legnehezebb testi megerőltetéstől sem. Teherhordók, kikötői szolgák, csónak kormányosok. Akad közöttük Herkules erejű férfi. Ők kézművesek és iparosok, míg a görögök csak a könnyebb üzemanyagokat választják s a törökök itt is, mint mindenütt, amennyire csak lehet, lustálkodnak.

Ha a szaloniki-i zsidó teherhordókat vagy akár a budapesti hordókat, vagy a dunaparti zsidó szákhordókat — mert ilyen is van sok

— megkérdeznők, hogy hajlamuk vitte-e őket erre a nehéz foglalkozásra, éppen úgy rossz tréfának tartaná kérdésünket, mint a szegedi kubikos, ha azt kérdeznénk tőle, hogy miért nem nyit inkább koresmát, vagy miért nem bérel ki a csanádi püspök egyik birtokát.

A műveltség, a tudomány föl emeli az embert a jobb pozíciókba és jobban fölmenti a természeti és társadalmi törvények bélyeje alól, mint a műveletlent és tudatlant. Ezt tanítják világszerte az iskolákban. A zsidóknak ellenben azt mondják, *nem szabad megszerezned a tudományt, mert ez által nagyobb szá-
zalékban szerepelsz a művelt emberek között és kisebb arányban a kétkézi munkások között.*

Fel kellene becslülni, hogy a nemzeti vagyonnak hányad részét termelték a zsidók és ha azt találná az elfogulatlan nemzetgazda, hogy a zsidók bevándorlása óta és a foglalkozásokban való ilyen megoszlása mellett apadt a nemzeti vagy-
nyon, rosszabb lett a külkereskedelmi mérleg, megromlott a nemzeti valuta, leszállott a nemzet besülete, irodalmi, művészeti nívója, rosszabbak lettek közintézményei... akkor igenis, gondoskodni kellene radikálisabb orvoslásról.

Nem azt kell vizsgálni, vagy nem csupán azt, hogy a foglalkozásokban való megoszlás számszerint igazságos-e, hanem azt, hogy mindenki a termék munkája arányában részesedik-e a nemzeti javakban, hogy helyes arány áll-e fent minden polgárra nézve a teljesített munka és jutalom között. Akik ezt vizsgálják, reformerek, szociológusok, népboldogítók, vagy álmoldozók, de akik azt vizsgálják, hogy hányval több zsidó tudós, ügyvéd, kereskedő, orvos, vagy földbirtokos van, mint amennyi az országos arány szerint a zsidóságot megilletné, az nem javítani akar, hanem a kasztrendszert hívja vissza, vagy pedig kénytelen a falanszterrendszert az összlakosságra kiterjeszteni. Látnuk is, hogy amikor a zsidók tőkésje és vagyona előreláthatólag nem lesz elég az „igényjogosultak” kielégítésére, az ostrom egészen kommunisztikus módszerekkel folyik *minden tőke és minden kiváltság ellen.*

Agoston Péter, a későbbi kommunista népbiztos a „Zsidók útja” című úttörő antiszemita könyv szerzője, a hitfelekezeti aránya szerint az 1900-ik népszámlálás adatai alapján kiszámította, hogy a gör. keletiek 11 százaléka a gör. katolikusok 9 százaléka, a lutheránusok 0,3 százaléka, az unitáriusok 0,04 százalékkal kevesebb nagybirtok urai, mint az arányszámok: a zsidók 14 százalékkal, a reformátusok 2,8 százalékkal a katolikusok 2,3 százalékkal több nagybirtokot tartanak kezükben. Ugyancsak az ő adatai szerint a nagybirtokosok között 20 százaléka, a zsidó, holott a lakóság-
nak a zsidó csak 5 százaléka. Azonban ha azt vizsgáljuk, hogy az 1900-ban talált 315 zsidó nagybirtokos birtokának a terjedelme mennyit

tesz ki, azt találjuk, hogy *nem éri el az egyetlen herceg Eszterházy föld-
birtokának a terjedelmét.*

Különbözik is a földbirtokosság nem tartozik a foglalkozási rovatba. A földbirtokosság nem foglalkozás, nem munka a birtokos számára, hanem hatalom, kiváltság, amelybe az ember rendszerint nem a saját munkája révén, hanem vagy az elődök munkája révén, vagy politikai szolgálatainak jutalmazásaképpen jut.

Mindenki szeretne földbirtokos lenni és a zsidótól sem lehet ezt rossz néven venni, különösen, ha meggondoljuk, hogy reá, a földbirtokból kitagadottra nézve, ez minden más birtoklásnál nagyobb varázssal bír. Más kérdés a földművelés kérdése. A földművelés már foglalkozás, mégpedig nehéz, különösen ha a más földjén üzik azt. Ebben a zsidóknak aránya tényleg kisebb, mert a zsidó nem mehet földművesnek, földmunkásnak, vagy napszámosnak, még ha akarna sem. Ahol mehet, ott megy is.

Senki sem választja a földművelést, pláne a napszámoságot, hanem abba beleszületik, vagy belekényszerítik.

A törpebirtokos, aki maga műveli a földjét, kényszerből teszi azt. Ami kor őseinek több volt a földből, akkor jobbágyokkal műveltette azt. A napszámos és zsellér már abban a kényszerhelyzetben van, hogy más földjét művelje és a gvári munkástól csak abban különbözik, hogy ez külön tanultságot tételez föl. Amikor a napszámos a városba kerül, elvész a földművelés számára, mezőgazdasági munkából ipari munkás lesz.

A pályaválasztás szabadsága, amint említettük csak elv, amely ritkán vihető keresztül. Nincs ugyan olyan törvény, amely bármely állampoláért bármely pályáról eltiltana; de van természeti törvény és főképp gazdasági törvény, amely a pályaválasztás szabadságát kifigurázza.

A falusi zsidó nem azért megy házalónak, mert ez néki a legjobban konvenial, hanem mert az apja is az és már az apja sem lehetett más. De ha a fiú már más pályát akar választani, ez csak akkor sikerül, ha az apa gazdasági helyzete és a társadalom erkölése megengedi.

(folytatjuk).

A zsidra margójára

Ékecv

Irta: Dr. RUBINSTEIN MÁTYÁS
szekszárdi főrabbi.

„Vöatö Jiszróél móh hasém előkechó sóél méimoch ki im löjiróóh esz hasém előkechó lölechesz böchöl döróchov ulóáhávoh ószó völáávod esz hasém előkechó böchöl lövövczó üvöchöl nafsechó — És most Izrael, mi egyebet kíván tőled az Örökkévaló a te Istened, hanem ha azt, hogy féljed az Örökkévalót a te Istenedet, hogy járj mind az Ő utain s hogy szeresd Őt s hogy szolgálj Őt egész szíveddel s egész lelkeddel.”

Látszólag sokat, mond ez az ige, lényegben azonban egyet mond: hogy mit is akar az emberrel a vallás. Emberré alakítását a szó legnemesebb értelmében, javát, boldogságát.

Vallás nélkül tévelygő vándor az ember az élet szövevényes ösvényein, iránytű nélkül hanykodik hajó az élet viharzó tengerén. A vallás az ember javát, üdvét szolgálja. Le akarja nyesni szívről s lelkéről a vad hajtásokat, amiket ős állapotából hozott magával, mint az ige is mondja: „Ki jécer lév hóodom rá minőurov — Az ember indulata rosszrahajló erendőlog.”

Hiszen éppen a mi korunk mutatja példáját annak, országos mértetben, hogy hová fajul az ember vallás nélkül. Félje az azért az Örökkévalót, meg nem szegve az Ő tilalmait. De ez még nem elegendő az üdvösséghez. Tevélegesen is kell szolgálni az Örökkévalót: járni az Ő útjain, teljesítve szív — s léleknevesítő parancsolatait.

„... s hogy szeresd Őt” — mondja folytatólagosan az ige. De ez nem külön tétel, külön követelmény, hanem folyománya az előbbieknak. Ha az ember kerül a bünt s követi az erényt, akkor hamar fölismeri az Örökkévaló akaratának üdvözítő voltát s szereti Őt, mély lelki vonzóással vonzódik feléje, erőt vesz rajta az „amor Dei intellektualis”, az Isten szellemi szeretete s az Ő szolgálata „iga”, bár „ól tóroh”, de szeretettel viselt iga. Ezt mondja az ige záradékul.

Ilyen istenmegismerés, ilyen istenimádás mellett az Ő szolgálata nem lesz terhes, kelleetlen szolgálat, hanem szívvel, lélekkel való szolgálat: „... s hogy szolgálj Őt egész szíveddel s egész lelkeddel”.

Pensione Ristorante

Tauber Abbazia

elsőrendű orth. kóser
konyha, szobák minden
kényvel

Teljes pensió 25 lirától.
Clearing fizetés.

Hahó! Halló!

Halló! Hahó!

Státuszrendezés Sipországban

Fizetésrendezés a CHÁJ-CAL-rendszer alapján, a „NESZE SEMMI FOGD MEG JÓL” szociális elv jegyében

Hát hogy milyen egy lelkiismeretlen társaság ez a felekezeti sajtó, az már igazán példátlan valami. Elmesélik a Pesti Izr. Hitközség nagyhirű közgyűléséről, hogy mi minden volt ott: volt elnöki megnyitó, volt egy dörgedelmes nagy plafontverő interpelláció, volt egy többszólamú zavaró kórus egy kiváló konfekecionista szakavatott vezetése alatt, voltak a zárszámadás homályosságaira vonatkozólag feltett kérdésekre megtagadott válaszok, volt ez és volt az, de egyik sem említette az ünnepélyes közgyűlésnek legmagasztosabb, leglélekemelőbb és legszociálisabb cselekedetét: az ú. n. *kiszívetésű tisztviselői kategóriák státusz- és fizetésrendezését*. Mert hát szív, jószív, gazdag áldozatkészség — az aztán van ott dögi-vel, meg is csinálták hát a státuszrendezést, amint alább ígígyen következnek.

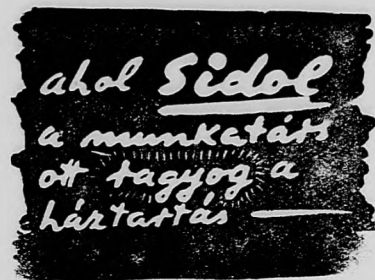
Volt a központban úgy peszachtajt, ha jól emlékszem még vagy nyolevánhárom olyan tisztviselő, akik a kiszívetésű kategóriába (naxim. havi 250 pengő bruttó fizetés) tartoztak. Ebből véglegesítve volt 33, a korhatáron túl volt, tehát nem volt végkielégítendő 3, nem véglegesített tisztviselő pedig 47 kb 118—240 pengő havi fizetéssel, 4—12 szolgálati év munkájával a hátuk mögött.

Évek óta ígérték ennek a lehetetlen állapotnak a megszüntetését, hogy pl. 3 tagú családok éljenek jóformán egész napos robotmunka mellett havi 120—160 pengőből, ki is tüzték az ügyet nem egyszer választmányi és előjárósági ülések napirendjére, de a főkancellár sohasem volt az elkészített tervvel megelégedve, tehát újra elhalasztódott a dolog. Végre a folyó év januárjában már megvolt a most is elfogadott tervezet, de ennek nyelbűtéséhez is egy teljes félév kellett, mialatt közben is néhányszor lett volna alkalom a rendezést keresztülvinni. De hát a hitközség legfőbb gondviselője most is elhalasztotta, mert

ezzel is megtakarította a javítás félévi összegét a hitközségi kasszának. Hogy éppen a kispénzű tisztviselők rovására ez nem nagyon nyugtalanította az ő lelkiismeretét.

No, most igen tisztelt olvasóink, Önök bizonyára nagyon kíváncsiak ennek a státuszrendezésnek a mérvére is. Hát jó lesz helyet foglalni, nehogy a meglepetéstől nagyot essenek. Véglegesítették 8—9 éves szolgálat után 12 tisztviselőt, 4 nőt nem véglegesítették, mert a személyzeti referens szerint „későn” járnak az irodába. Kb. 70 nem véglegesített tisztviselő részesült fizetésemelésben, köztük masgiachok és altisztek is. A felemelt fizetések 118 és 148 pengő között váltakoznak. Egyegy fizetésjavítás kitesz az altiszteknél havi 3—4 pengőt, a túlnyomó többségnél havi 10—15 pengőt és vagy 2—3-nál havi 40 pengőt. Az egész státusz- és fizetésrendezés pedig havonta cca 250 pengőre rúg.

Az epikai hűség kedvéért még csak két momentumot említünk meg, hogy ugyanabban az időben, amikor erre a fizetésrendezésre még nem kerülhetett sor, mert nem volt rá fedezet, hirtelen előráncigálták a kancellária vezetőjének nyugdíjügyét, amelyet úgy intéztek el, hogy a nyugdíjalap terhére vállal belőle a hitközség havi 1000 pengőt, másik havi 1000 pengő nyugdíjat pedig állítólag egy biztosító intézettel kötött életjáradékkal biztosítanak neki. Megállapítom, hogy ezt a hírt eddig még egyszer sem cáfolták meg. A másik kedves momentum pedig az, hogy a megszavazott fizetésrendezésről szóló táblázatos kimutatás már a közgyűlés előtt (sőt már január hó 1-én is) késsen hevert a kancellár íróasztalában. A szegény, a több garasért reszkető tisztviselők minden reggel lelkendezve kezdték a reménykedést: no, ma bizonyára kijön! Nap-nap után csalódtak. Mert főkancellárságának ez a hatalmas

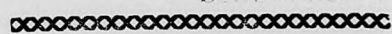
édelgése ezt a játékot kinyújtotta hetekre, egészen szabadságramenésének napjáig. Akkor is közvetlen elutazása előtt egy félórával adta át a személyzeti referensnek a listát azzal, hogy csak az ő távozása után egy félórával közölheti az érdekeltekkel.

Ennek az embernek aztán nyugodt lehet a lelkiismerete!

De mit szól hozzá az a zsidó polgárság, amelynek sorában megint kb. 9000 adófizetőnek emelik horribilisan az adóját és mit szól hozzá az a lenézett és megvetett zsidó polgárság, amely ha a zárszámadás és a mérleg egynemely zavarosságára, vagy érthetlenségére magyarázatot és felvilágosítást kér akkor azt kapja feleletül: mi pedig nem adunk semmiféle kielégítő felvilágosítást, mert nekünk himni kell!

Hát tessék himni! Kinek ameddig lelkiismerete enaedi.

SCRIBUPOSIS

Zsidó költők panasza

Ajkunkon hordjuk az Uristen igéit
S a közöny poklában önézeteink

[vézrik.]

Élesztjük az élet üszkösödő lángját
S a szívünk vértől vöröskölnő könyv-

[máglyák.]

Hitünknek, — mely lángra lob-
bantja a szikrát —

[taszítják.]

Nem volt még költő-sors soha ily

[mostoha.]

Eleve rendelés soha ily ostoba!
Ilyen süket közöny, ilyen sötét

[árnyék]

Nem kísért soha dalt, mely néha

[felfáj még!]

A nyomor jegyében élni-halni

[félünk.]

Világ páriái, ki törődik velünk?
Sosem juthatunk el könnytől a

[mosolyig]

S mire megérkeznénk: a cipőnk

[felkopik.]

S mezétláb a költő olyan ügye-

[fogyott,

[irokonok.]

LAKOS ANDRÁS

Jeltelen sirhant

Nyílt levél Stern Samuhoz, a Pesti Izr. Hitközség elnökéhez

Méltóságos Úr!

Hat esztendeje annak, hogy a magyar zsidóság egyik legnagyobb tollforgatója, *Ujvári Péter* meghalt. Írásait esztétikai és szellemi értékei, alakjainak bámulatosan találó és utólréhetetlen jellemzése, s filozófikus emelkedettség, mesterkéletlen és mégis lehelletesen finom, színmagyar stílusa, szatírájának egészen egyedülvaló játékos szelidsége, drága, könnyesen mosolyogtató, meleg humor, amely mögül az emberi megértés legtisztább sugarai ragyognak elő; tették a legfinomabb kvalitású írásművekké. Messze generációkra kiható nagyságát prófétás élete tette töretlen egészszé, mert puritánizmusa, szociális érzése, hareos lendülete és derüs optimizmusa utat mutatott, nem csupán az intellektuális zsidó fiatalságnak, de a dolgozó zsidó tömegeknek is. A céltudatos iránymutatás, a dolgozó ember osztályöntudatának, az emberi méltóságának és a zsidó szolidaritásnak élető lehetete épp úgy érződik napi problémákról írott újságeikkein, mint nagyobb irányú alkotásain, akár az irodalom, akár a publicisztika területén. Sorsában, művészi ösztönében, akarásaiban és kiteljesült dolgaiban igaz ember és igaz zsidó volt.

Ujvári Péter helye a magyar-zsidó irodalomban soha nem volt vitás. Mint egy magányos ragyogó fényű üstökös ivelt fel és már legelső könyve, a *Legendák és krónikák*, vagy híres remekbeírt regénye az *Uj keresztény*, azt a kiforrott, tökéletes íróit revalálta, aki volt élete alkonyán. Alig van író a világbirodalomban, akinek már indulásában az írói kiforrottság annyira jelentkezett volna, mint Ujvári Péterben. Írói fejlődésének útja annyira egyenletes és élete minden szakában annyira letisztult volt, hogy ha nem volna művei közt a háború utáni kor szociális problémáival teltt alkotások sora, támpontok nélkül, szinte lehetetlen lenne megállapítani, mikor íródtak. Mi sem bizonyítja ezt jobban, min az, hogy az első posthumus Ujvári könyv a *Mécs mellett*, ame-

lyet négy esztendővel ezelőtt rendeztek sajtó alá az író fia, ténylegesen 1909-ben készült el, tehát huszonnyolc évvel ezelőtt és mégis annyi frissesség, annyi korszerű életszemlélet van benne, mintha csak ma írták volna. Ez a körülmény azonban még más valamit is igazol. Ujvári Péter halhatatlanságát.

Ujvári Péter helye a magyar-zsidó irodalomban soha nem volt vitás. Nem volt vitás az ő írói nagysága. De talán vitás volt a magyar-zsidó irodalom jelentősége és úgy lehet, ha azt állapítjuk meg, hogy ebben az irodalomban Ujvári Péter elsőnek számított, nem is mondtunk sokat. De ne essék tévedés; Ujvári Péter nemzetközi relációban is oly kimagasló írói tehetség, hogy

Zangwillel, Nordauval, Sólem Aléchemmel, Pereceel, Salom Aschsal kell egyisorba állítani. A magyar zsidóság büszkén elmondhatja, hogy olyan írója volt, akinek értékelése csak a világ zsidó íróinak legnagyobbjaival mérhető.

Elnök Úr! Ez az Ujvári Péter hat esztendeje némán fekszik a rákosi temetőben.

A kudarcba fulladt budai választás, súlyos ezresekét emésztett fel. A pesti választás ellenzékének elfojtása, a tanító-per, a macesz-per, a metszők elleni és a kaszusz-perek, a Windt-féle kiadások száz ezreket emésztettek fel. A hitközség ügyvisi osztályán métermázsa számra fekszenek a peres akták, melyeknek bélyegilletékéből a legdrágább márványkövet lehetne megvásárolni.

A Pesti Izr. Hitközségnek mindenre telik, csak arra nem, hogy emlékművet emeljen egyik legnagyobb fiának, *Ujvári Péternek!*

Ezért Ön felelős, Elnök Úr!

SZABÓ S. VILMOS

Ujabb perlavina indul a Pesti Hitközség ellen

Még el sem ültek azok a hullámok, amelyeket az a per támasztott, amelyet a tanárok és tanítók indítottak a jogtalan levonások ellen és amelyet a Kúria végzése alapján meg is nyertek. A hitközség folyósítja is a magasabb járandóságokat, azonban már is egy újabb és *következményeiben szinte beláthatatlan* pör központjába került.

Ezt a pört a nemrég nyugdíjazott négy érdemes községi iskolai tanár: *Dékány Géza, Fényes Mór, Frisch Ármán, Leipnükér Márk*, indította és ebben a redukált fizetésnek a régi méretben való folyósítását követeli.

A Pesti Hitközség ugyanis ezeknek az alkalmazottaknak (és az utánuk következőknek is, de azok még nem nyugdíjkepesek) fizetését évek előtt 50 százalékkal csökkentette. Minthogy az alkalmazottak ez ellen nem tettek semmit, a kérdést elintéztnek látta. Nem

úgy az alkalmazottak, akik, most hogy nyugdíjba kerültek, követelik a teljes járandóságot. Hivatkoznak a Kúria végzésére. A községkerület kérte az illetékes minisztériumtól egy pótrendelet kiadását, amely a levonások jogosságát megállapítja, a minisztérium azonban a községkerület kérelmét elutasította.

Így mi sem állhatja útját annak, hogy az érdemes négy tanár járandóságát teljes egészében megkapja.

Természetes, ha a négy tanár a pört megnyeri, ami nem kétséges, akkor 80–100 tanár indítja meg az eljárást és a hitközség nemcsak fizethet, de szegyenkezhet is, hogy tanárok és tanítók, akik egy életet áldoztak zsidó gyermekek nevelésére, csak világi hatóságok döntése után juthatnak jogos és méltányos követeléseikhez.

Ez annál furesább és feltűnőbb,

Ruzsbach (Slovensco) THERMÁLIS GYÓGY-
ÉS STRANDFÜRDŐ
kiváló orth. כשר konyha. — FRIEDMANNÁL „Villa Meth”
Vasutállomás: Podolíneec.

mert a hitközség más téren bőkezű.

Drága pénzen olyanoknak emel síremléket, akiknek a hitélethez kevés közük volt és talán évtizedeken keresztül sem lépték át a templom küszöbét.

Sokat beszélnek arról is, hogy a hitközség törölte egy nemrégien elhunyt előkelő és a felekezeti közéletben nagy szerepet vívő vezéralakjának több mint 10.000

pengős adóhátralékát. Feltűnő, hogy a hitközség, amely a kis adóhátralékosokat, piaci árúsokat, szellemi munkásokat azonnal megtalálja, a fentemlített gazdag vezéralakjának adóhátralékát nem hajtotta be.

Ilyen körülmények között furesa, hogy éppen a tanárok és tanítók járandóságánál akar a Pesti Hitközség jogtalan levonásokat eszközölni.

A MAGYAR BIBLIA

Írta: HERZOG MANÓ kaposvári főrabbi

Az Iraelita Magyar Irodalmi Társaság, úgy hallatszik, legutóbb tartott közgyűlésen fölvetette az új magyar biblia kiadásának eszméjét s talán határozott is afelett, hogy legközelebb meg is valósítja ezt a tervét. Nem ismerjük a gyűlés lefolyásnak hiteles jegyzőkönyvét s így csak arra vagyunk utalva és ítélve, hogy hitelesnek fogadjuk el, ami keveset a zsidó lapok erről beszámolnak. A Társulat — mikor eszérelt föl már a németes „*Israelita*” szót a magyarosabb „*zsidó*”-val? — egyszerre két tervet is akar egy évben valóra váltani, a magyar-zsidó archívumot egy példánnyal bővíteni — és egy új magyar Szentírást kiadni. Urak! nem lesz ez kissé sok? Mindenesetre ez is ébredést jelent az eddigi kis álmos tempo után. Bizonyára nem esalóndunk, ha ezt a hevesebb iramot az új elnöknek, *Wertheimer Adolf* munkásságának s lelkes buzgalmának köszönhetjük, valamint az egyik vezető korifeus agitálásának, *Szemere Samu* igazgatónak.

Minket itt elsősorban a bibliakiadás érdekel. Itt kell fölvetnünk azt a fontos kérdést: szükséges-e, életbevágóan fontos-e a magyar bibliát újból kiadni? Épen most van 40 esztendeje annak, hogy a négykötetes Szentírás elhagyta a sajtót. Nem érdektelen, megint egyszer megismerni s a közvéleménnyel megismertetni ennek a korszakalkotó műnek történetét. Már 1887-ben, tehát 50 esztendővel ezelőtt fölvetette a magyar zsidó rabbikar büszkesége s világviszonylatban is kimagasló alakja *Lőw Immanuel* kedvenc tervét, amellyel az első magyar zsidó tudósok által készített biblia kiadását akarta nyelbe ütni. Evéghől Győrbe néhány fiatal rabbitársát gyűlésre hívta össze,

ahol a tervet megbeszélték, kivételre éretnek ítélték, — de eredményt nem értek el, mert az akkori hivatalos zsidó vezetőség a tervet egyszerűen elgáncsolta. A szerepeket azonban már akkor kiosztották: ki melyik könyvét fogja a bibliának fordítani, hogy adandó alkalmal ki is lehessen azonnal adni. A gyönyörű terv, később — egy évtized után testet öltött. A közben megalakult IMIT vállalta a terv kivételét, a biblia kiadását. Ebben különösen az akkori zsidó irodalmi élet két kiválósága *Bacher Vilmos* és *Bánóczy József* vitték a főszerepet, akik a kész kéziratban meglevő nagy mű végleges rendezését vállalták. Az első magyar zsidó tudósok által fordított biblia, hogy a legnevezetesebbeket említsük néh. *Bárnyai és Perls*, az élők közül *Bernstein*, *Fischer*, *Lőw* s mások, nemsokára napvilágot látott és négy kötetben az IMIT kiadmányai között megjelent. Hogy a tudósok tudományuk legjavát adták azt nem is kell külön kiemelni. A magyar zsidóság közkinésévé vált, ha nem is terjedt el abban a mértékben, amint azt a tervezők várták és remélték. E négy évtized alatt a biblia példányai elfogytak, vagy amint mondani szokás, biztos kezekben vannak letéve, nem forognak többé közkézen. Arról tehát vitatkozni sem kell, hogy újabb kiadásra szükség van. De ez nem jelent annyit, hogy új emberekre van szükség, akik egy új fordítást

kisérlejenek meg. Az akkori fordítók többsége még mindig életben van. Tessék őket fölhívni — őket elsősorban, hogy nézzék át saját fordításukat és ha szükséges javítsanak saját munkájukon. Ez sokkal észszerűbb, sokkal kevésbé költségös és tekintve azt is, hogy a munkát akkor önzetlenül és ingyen végezték, az írói tisztesség megkívánja ezt az udvariassági aktust. Héber szövegre szükség nincsen. Lám az ú. n. Zunz-biblia, amely épen száz éve jelent meg Németországban, s amelyet Zunz felügyelete mellett három társa fordított s amelynek hetedik kiadása 20 évvel később jelent meg, tisztán a német szöveget tartalmazta. *Herzthimer* csak öt könyvet adott, *Mendelssohn* hatalmas 24 kötetének utanzására még gondolni sem lehet. Magyarázatokról pedig már eleve le kell mondani. Még csak egy megjegyzést a protestánsok példájáról. Ott is minden felszabadban fölmerül pl. a reformátusok konventjén a biblia új magyar kiadása. De holtbizonyos, hogy a szószéken soha más szöveget, mint a *Károli Gáspár* bibliáját nem fog protestáns pap idézni. Nem is beszélve a katolikus bibliáról, amelynek nemesak görög és latin átültetése, hanem a magyar *Tárkányi-féle* fordítása valami olyan megrögzött alaki, amely valóságos noli me tangere a papság részére.

Caeterum censeo. Az új bibliát ki kell adni, mert a régi elfogyott, de nem új fordításban, hanem csak a régi új köntösben. Ezt megkívánja az írói tisztesség, ez méltó az IMIT szelleméhez. Más mint a régi hagyományos szöveg alapján készült fordításról még álmodni sem szabad.

A szerkesztő megjegyzése: két-három-rövid hozzászólásnak szívesen adunk helyet.

— Zsinagóga, melyet keresztények létesítettek. Amerikában, közelebről a New-Jersey államban levő Hammenton helységben mindössze 18 zsidó család él, akik nem tudtak volna zsinagógát építeni. Összeálltak tehát a keresztények, papjaikkal együtt s 3 esztendő alatt összehozták az építéshez szükséges pénzt. A napokban avatták fel Isten új hajlékát s az avató-ünnepélyen megjelentek a városka hatóságának képviselői s a keresztény lakosság nagy része is.

Gyermek és diákküldő a Svábhegyen.

Subalpin, klimatikus gyógyhatású vidéken, 1700 négyzetöglek parkban, **dr. Frenkel Bernát** vallás-tanár **Zsidó nevelőintézetében**. Prospektus díjmentes. I. Zalai-ut 11. Telefon: 165-608.

A NYOMDÁSZAT JUBILEUMA ÉS A ZSIDÓSÁG

Ünnepet ül a magyarországi nyomdászág és ebben az ünnepben részt kér a zsidóság is, amely a nyomdaipar terén nagyot és maradandót alkotott.

Ha egy pillantást vetünk a magyarországi nyomdászati történetére, ott nem egy olyan zsidó v. zsidó származású polgártársunk nevével találkozunk, aki nagyot és maradandót alkotott. Feljegyzéseink szerint már 1848-ban alapította meg nyomdáját Müller Adolf, aki azonban még ugyanabban az évben a munkaszerszámát a karddal cserélte fel, hogy hazáját védelmezze. Nem is került többé vissza és nyomdáját öcece vette át.

Vásárhelyi Wodiáner Fülöp, aki Hódmezővásárhelyen született 1822-ben és Budapesten halt meg 1899-ben, Pesten tanulta a nyomdászipart, szintén kivette részét a szabadságharcból, majd engedve Kosuth Lajos felszólításának átvette a Pesti Hírlap nyomdájának vezetését és Debrecenben is követte a kormányt, mint a kormány nyomdájának irányítója. A szabadságharc után Aradra került, majd 1856-ban visszajött Pestre, ahol megalapította a híres Wodiáner nyomdát és könyvkiadót. Itt nyomták a Budapest, Kisújság és Mátyás Diák c. lapokat. Erdemei elismeréséül Ferenc József 1897-ben nemesi rangra emelte.

Meg kell emlékeznünk Légrádi Károlyról is, aki ugyan nem volt tanult nyomdász, de 1858-ban megalkotta modern könyvnyomdáját, könyvnyomdáját és könyvkötészetét. Több lapot állítottak itt elő, amíg végül 1878-ban megindította a Pesti Hírlapot. Légrádi, aki elhagyta ősi hitét, később fővárosi bizottsági tag, majd országgyűlési képviselő is lett.

Nem volt tanult nyomdász Posner Károly Lajos sem, aki először iskolája elvégzése után, mint könyvelő kereste kenyerét, később Párisban kitanulta a könyvkötés mesterségét, azonban 1858-ban megnyitotta híres műhelyét, amelybe könyvnyomdászokat is berendezett, sőt később Trefort Ágoston miniszter egyenes felszólítására a térképészetet is meghonosította. Nagy szaktudásánál fogva őt küldte ki a kormány kiállítási bizottsága a londoni, bécsi és triezsi világkiállításokra és az ő felügyelete mellett

készült az 1855. évi országos kiállítás is. Erdemei elismeréséül lovagi rangot, majd királyi tanácsosságot és érdemkeresztet és 1873-ban magyar nemességet is kapott. Posner élénk részt vett a hitközségi életben is, ahol különösen, mint tanügyi előadó szerzett nagy érdemeket.

Zsidó származású Falk Zsigmond is, aki a nyomdász-mesterség kitanulása után részt vett a szabadságharcban, majd 1878-ban a Pesti Könyvnyomda Rt. igazgatója lett. Erdemei elismeréséül lovagi rangot és udvari tanácsosságot kapott.

A modern nyomdászati uttörője Biró Miklós, aki 1920-ban megindította a magyar grafikát és legutóbb a nyomdászati lexikon szerkesztése körül szerzett nagy érdemeket.

A vidéki nyomdászok közül különösen Kner Izidor szerzett magának elévülhetetlen érdemeket a híres gyomai nyomda megalkotásával. Fiai Albert és Imre atyjuk nyomdokain járnak.

Ismert nevet szereztek maguknak Czettel Gyula és Deutsch Mór, a

Czettel és Deutsch cég megalkotói Kunoss Vilmos és Márkus Samu. A munkásság nyomdáját, a modern felszerelésű Világosság Nyomdát Pollák Simon igazgató rendezte be, később pedig Freund Jenő, illetve Deutsch Dávid vezették, illetve vezetik.

Meg kell említenünk néhány kiváló nyomdatulajdonost, akik ugyan nem nyomdászok voltak, de nyomdákat alapítottak. Ilyen elsősorban Bródi Zsigmond publicista, a Pester Journal megalapítója, Miklós Andor az Est lapok tulajdonosa és az Atheneum vezérigazgatója, Tolnai Simon, a híres Tolnai-kiadványok és nyomda tulajdonosa.

A nyomdai munkásság jóléti intézményeinek megalkotásában is jelentékeny szerepet vittek zsidó vallású, illetve származású nyomdász munkások. Rothenstein Mórt a munkásság bizalma a képviselőházba, Halász Alfrédot pedig a főváros közgyűlési termébe juttatta.

Ez a vázlatos és korántsem teljes ismertetés is mutatja, hogy a zsidó nyomdászok teljesítették állampolgári kötelességüket és dicsőséget szereztek a nyomdásziparnak.

t. zs.

Kecskeméti Vilmos sirjánál

Áb hó 9-én.

*A gyász hullói röpöködnék fölöttem.
A holt magórnak lantverője lettem.
Mit én dalszülő lelkem mélyén hordok:
Mind megrendítő, tragikus akkordok...*

*Fehér papíron sötét betű guászban
Istennel, sorssal de sokat vitáztam!
Szüleim sirján, mit oly mélyre ástak,
Siralalmát zengtem bús Jeremiásnak.*

*És föltétársam lelkét hogu kiadta,
Guászfátyolos lett kobzom ő miatta,
És közös-sorsot-váró vad keszervben
A húrokon Grieg guászdalait vertem...*

*— Óh lelkem fával, ösztönös barátja,
Ki a költőszív titkait meglátta
S vendéged voltam az útsápapíron:
Carmen lugubrét most rólad kell írnom!*

*Verőfény hozza a teremtés titkát:
Szén kelyheiket friss virákok nyitják,
Életet hírdet zöldelő sírhalmod...
Mért kellett néked oly korán meghalnod?!*

*— Juda guásznapián porba hullt a templom.
De népének még ma is szent a szent rom.
Mert gondolat, erkölcs és az Isteneszme
Tovább él s alkot: nincs a porral veszeve...*

*Közel sírodhoz babiloni fűz áll,
Lehalál lombját csókolja a fűszál.
Redőnkasztom könnyűbe fűlő lantom:
Némán guászzollak tűnő, néma fantom.*

KATONA FERENC

HIREK

NAPTÁRO

1937 július 30, péntek — Áb 22 (szombat bejöv.: 7.22) — július 31, szombat — Áb 23. (hetiszakasz: Ékev, Haftóra: Vatomer Cijon, 5. perek, újhold kihirdetése, szombat kimen: 8.07) — augusztus 1, vasárnap — Áb 24. — aug. 2, hétfő — Áb 25 — aug. 3, kedd — Áb 26. — aug. 4, szerda — Áb 27. — aug. 5, csütörtök — Áb 28, Jom kipur kóton — aug. 6, péntek — Áb 29, erev ros chódes (szombat bejöv.: 7.12) — aug. 7, szombat — Áb 30. (hetiszakasz: Rech, Haftóra: Hasómájim kiszé, 6. perek ros chódes 1. napja, szombat kimen.: 7.57) — aug. 8, vasárnap — Elul 1, ros chódes 2. napja — aug. 9, hétfő — Elul 2. — aug. 10, kedd — Elul 3. — aug. 11, szerda — Elul 4. aug. 12. csütörtök — Elul 5. — aug. 13, péntek — Elul 6 (szombat bejöv.: 7.01).

*

— **Lapunk szerkesztőségét és kiadóhivatalát augusztus 1-én VII. Erzsébet-körút 18. földszint 1. sz. alá helyeztük át.**

— **Weisz Gábor nyolevanéves.** Weisz Gábor a pécsi hitközség és községkerület köztiszteletben álló főtitkára a napokban töltötte be nyolevanadik életévét. Weisz Gábor, aki közel félszázadon át dolgozik a vidéki magyar zsidóság érdekeiért és ebben a munkájában felbecsülhetetlen szolgálatot teljesített felekezetének. A pécsi zsidó hitközség felvirágzása is az ő munkásságát dicsérimi. Weisz Gábort jubileuma alkalmából az egész magyar zsidó közélet számos tagja kereste fel szerencsekívánataival.

— **Főrabbielölés Nagyszebenben.** A nagyszebeni orth. izr. hitközség elöljárósága dr. Schüek Sándor, temesvár-józsefvárosi orth. rabbit, egyhangulag főrabbiának jelölte. A temesvár-józsefvárosi orth. izr. hitközség, hogy szeretetnek örvendő fiatal rabbiját maradásra bírja, a főrabbi-helyettesi címet és jellegét adományozta neki. A nagy tudású, jámborsága és szószoki képessége révén köztiszteletben álló főrabbi-helyettes — aki Schüek Bernát, temesvár-józsefvárosi főrabbi fia — most értesítette a nagyszebeni hitközséget, hogy az annyira megtisztelő jelölést nem tudja elfogadni.

— **Az Izr. Tanítóegyesület új tiszteletbeli tagjai.** Az Országos Izraelita Tanítóegyesület alapításának 70 éves jubileuma alkalmából a magyar zsidóság és az egyesület érdekében érdemeket szerzett nyolc férfiút tiszteletbeli tagjává választotta meg: Stern Samu udv. tan. az Orsz. Izr. Iroda és a Pesti Izr. Hitközség elnökét, Kahan-Frankl Samut az Orth. Izr. Központi Iroda elnökét, Kramer Miksa korm. főtanácsost, a Chevra Kadisa elnökét, dr. Hajdu Miklós hitk. elöljárót, Eppler Sándor főtitkárt, dr. Endrei S. Henrik igazgató-főtitkárt, Ábrányi Aladár igazgatót, az egyesület alelnökét és Biró Samu igazgatót az egyesület szociális bizottságának elnökét. Ugyanakkor örökös választmányi tagokul választották: Földes Lipót, Molnár Miksa, Szántó Sámuel, Wirth Henrik (Bpest), Blau Henrik (Pápa), Fuchs Vilmos (Szeged), Grosz Henrik (Makó), Kárpáti Sámuel (Pécs), Szilas Emil (Miskole), Vadas Ábrahám (Miskole), és Vágó József (Tata).

— **A Győri Izr. Szentegylet tisztújító közgyűlése.** A győri chevra kadisa június 29-én tartotta tisztújító közgyűlését, melyen dr. Erdélyi Ernő választási elnök megnyitó beszédében a chevra fontosságát és jelentőségét méltatta. A nagyhatású beszéd után egyhangulag és közfelkiáltással az eddigi elnököt választotta meg a közgyűlés, akit dr. Kallós Henrik m. kir. kormányfőtanácsos, hitközségi és községkerületi elnök, Kemény József s Stern Sámuel hívtak meg a közgyűlésbe. Dr. Erdélyi köszöntötte Perl Sándor elnököt, aki megköszönte az irányában megnyilvánuló bizalmát. Az előliároság tagjai lettek. Alelnök: Berger Mór és Grosz Sándor, pénztáros: Patak Ignác, ellenőr: Kertész Imre, ügyész: dr. Polgár Győző. A választások után dr. Kallós Henrik hitközségi elnök szólalt fel, majd Berger Mór javasolta, hogy dr. Rothauer Lajos vármegyei tisztifőorvos, lemondott alelnök, aki két cikluson keresztül a Chevra érdekében buzgálkodott, jegyzőkönyvben örökítsék meg. A gyűlés az indítványt egyhangulag elfogadta. Az elnök indítványára Buchwald Tenna és Fleischmann Zsigmond volt előliárosokt évtizedes munkájuk elismerésül a közgyűlés tiszteletbeli előliároskká választotta és érdemeiket jegyzőkönyvben örököltette meg.

— **Zsidó városbíró New-Yorkban.** Fiorello la Guardia New-York város polgármestere Morris Rothenberget, aki valamikor az amerikai cionista-szervezet elnöke volt s jelenleg is élénk részt vesz a zsidó közéletben, városbíróvá nevezte ki. A kinevezés tíz esztendőre szól.

— **Az IMIT új biblia-fordítása.** Az IMIT ismét tanúságot tesz arról, hogy hivatásának magaslatán áll, amikor új Biblia fordításával lehetővé teszi, azt, hogy a zsidó község mennél szélesebb rétegei elmélyedhessenek a Biblia olvasásában. A legkiválóbb szemináriumi tanárok közreműködésével készül az összes kommentárokkal való fordításban a Biblia öt kötete. Az új Biblia ára előreláthatólag 15 pengő lesz.

— **Dr. Fried Frigyes előadása.** A Királyi Bizottság jelentéséről, a zsidó állam megalakulásának kérdéseiről tartott július 19-én érdekes előadást dr. Fried Frigyes a Cionista Szövetségben.

— **Külön vasuti kocsik zsidók számára.** A lengyel-felsősziléziai vasútigazgatóság összes vonalain külön vasuti kocsikat járat a zsidó utasok számára. Zsidó csak ilyen „zsidó” kocsiba szállhat. A vasútigazgatóság állítása szerint azért van ilyen külön kocsikra szükség, hogy a zsidó utasok ne legyenek kitéve bántalmazásoknak, mint ahogy gyakran megesett. A varsói zsidó lapok felszólítják a lengyel kormányt, lépjen közbe a vasútigazgatóság e legújabb intézkedése ellen, amely — mondják — törvénybe ütközik.

— **Rosenbaum Miklós tályai főrabbit ünnepélyes keretek között iktatták néhai nagytudású édesapja örökébe.** Nagy Armin hitközségi elnök üdvözlő szavai után Rosenbaum főrabbi tett fogadalmat, hogy minden tekintetben édesapja nyomdokain kíván haladni. A templomi beiktatáson Herschkovits miskolei és Wiedder kisvárdai főkántorok ének-számai után az új főrabbi mondott imát a kormányzóért. Az ünnepély hibátlan rendezéséért a „Dávid király” cserkészcsapatot illeti elismerés.

— **Tiltakozó-bójt.** A kelet- és közép-európai zsidóüldözések elleni tiltakozásuk jeléül az uruguayi zsidók az egész ország zsidóságára egy napi böjtöt rendeltek el. Az áldozatok számára országszerte gyűjtést is rendeztek.

— **Rothschild a Pica örökös elnöke.** A Palestine Jewish Colonisation Association (Pica) legutóbb megváltoztatta az egyesület alapszabályait akként, hogy James Edmond de Rothschildot, az egyesület jelenlegi elnökét örökös elnökévé választotta és felhatalmazta, hogy lemondása esetén ő jelölheti ki utódját.

— **Betiltottak egy jiddis újságot.** Bukarestből jelentik, hogy a belügyminiszter egy hónapra betiltotta a Kisenevben megjelenő „Unser Zeit” (Korunk) című jiddis újságot. Megokolást a betiltó határozat nem tartalmaz, de úgy tudják, a betiltás azért történt, mert a lap a legutóbbi községi választáson nem támogatta a kormányt.

— **A jugoszláviai legfelsőbb bíróság zsidó tagja.** Belgrádból kapjuk a jelentést, hogy Avram Russó-t, a belgrádi fellebbviteli bíróság tagját, királyi dekrétummal a jugoszláviai legfelsőbb bíróság tagjává nevezték ki. Russo kinevezése első eset arra, hogy a jugoszláviai legfelsőbb bíróságnak zsidó tagja is lett.

— **Az érlelmeszedés természetes megelőzése, gyógyítása és kezelése.** II. javított és bővített kiadás. Írta dr. **Bucsnányi Gyula** egészségügyi tanácsos. Az érlelmeszedés egészségünk lassú hanyatlását és korai halált jelent. Okai legelsősorban természetellenes, okatlan életmódunk, melyhez járulnak még a mai nehéz életküzdelemmel járó gondok és nehézségek következményei. Egészségtelen és természetellenes életmódunkkal, táplálkozási sünkkel nap-nap után újabb bűnöket követünk el egészségünk ellen. A szerző egyszerű, világos és mindenki számára érthető formában adja meg a helyes életmód és táplálkozásra vonatkozó útbaigazításait, melynek követése biztos mód arra, hogy ezen gyakori és minden a negyvenedik életév felé közeledő ember fenyegető veszélyes betegséget elkerüljünk. A mű elterjedését nagyban elősegíti az a körülmény, hogy ára csak P. 1.50 és így mindenki számára könnyen hozzáférhető. Kiadója Novák Rudolf és Tsa könyvkiadóvállalat (Bpest, VIII., Baross-u. 21. sz.) Kapható minden könyvkereskedésben.

Protekción az állások betöltésénél

Mi fontosabb: a rokonság vagy a tehetség?

A pesti izr. hitközség közgyűlése elfogadta egy új kórház-pavillon felállításának ötletét. Csodálkozunk kell az eljárásról, illetve a közgyűlés ezen merész elhatározásá felett, mert a kórházat, évről-évre, mint deficités intézményt állította be a felekezeti közvélemény előtt, melynek fenntartása súlyos anyagi áldozatba kerül. Hogy szükség van a Zsidókórházra — főképpen a fiatal orvosgeneráció továbbképzése céljából, — egy pillanatig sem vitás, azonban a meglévő, de kitöltött keretek teljesen elegendők az ifjú orvosok továbbképzésére s új pavillon emelése miatt az adófizetők további megterhelést már nem bírnak el esőkönkén teherbíráruk folytán. Mert mit jelent egy új kórház-pavillon létesítése? Több mint félmillióval emelni a kórház állandóan deficités költségvetését, melynek amortizációját — az évről-évre esőkönkén zsidóság fokozott elszegényedése, — nem tudná a jövőben elviselni, illetőleg más intézmény sínylené meg ennek a konzekvenciáját.

Ha helyes a zsidó kórház zárszámadása, akkor könnyelműség egy deficités intézményre újabb terheket róni, ha pedig a kórházbizottság úgy találta, hogy — alapos megfontoltság s az erkölcsi és anyagi obligo vállalása mellett, — kb. félmillió investíció rentabilis, akkor meg kell állapítanunk, hogy a **Zsidókórház deficités számadása fiktív.** Mi ennek az utóbbi esetnek örülnünk, a legjobban, mert ez esetben helyeselni kell a Zsidókórház kibővítését, mert jelenleg az a helyzet, hogy az állandóan zsúfolt kórház nem képes befogadni a felvételre jelentkező betegeket.

Nem mehetünk el szó nélkül dr. Friedmann Ignác h. előjárónak a közgyűlésen elhangzott felszólalása mellett, mikor azt az indítványt tette, hogy az orvosválasztásnál minden pályázót tüntesse fel pályázatában, hogy milyen rokonságban áll az előjáróság és a választmány tagjaival. Stern elnök úr természetesen az indítványt nem fogadta el, mert úgymond, ha vannak a hitközségben olyanok, akik munkájukat rendületlenül rendelkezésre bocsátják a zsidóságnak, azokat nem szabad azzal büntetni, hogy rokonaikat háttérbe szorítsák.

Örülünk, hogy az elnök úr nyíltan színt vallott. Most már tudjuk, hol van a kutya etemetve. Különös ízlést jelent ez, mikor a plenum előtt ilyen kijelentést tesz az elnök, hiszen a közhumor már *apostoli orvosoknak* nevezte el azokat az orvosokat, akiknek az apósuk a hitközség

vezetőségében pozíciót tölt be. A közvélemény nevében vissza kell utasítanunk Stern elnök úr deklarációját, mert *büntetve a közület van*, ha pl. olyan személyt protezsálnak, kinél külön képesséssel és gyakorlattal rendelkező orvos adta be pályázatát, s csak azért lett mellőzve, mert nem jól választotta meg rokonát. Tiltakoznunk kell az ilyen rendszer ellen, mert a *sógor-ság-komaság* nem lehet erény és előny, különösen az orvosi állások betöltésénél, hanem tisztára a *rátérmettség és a kiválóság* és az intézményeket fenntartó adófizetők joggal elvárják s megkövetelik, hogy a *legkitünőbb s legképzettebb* orvosok pályázatait jöhessenek számba.

Éppen ezzel kapcsolatban különös esetről tudósítanak bennünket. A zsidókórház egyik bizottsági ülésén, ahol a fogászati osztályon egy rendelő orvosi állás betöltéséről volt szó, felszólalt dr. A. (nevezziük így) s mint szakorvos azt a véleményt nyilvánította, a kórházigazgatóság javaslatával szemben — mely az első helyen jelölte dr. B.-t. — a többi pályázónak a képzése erre az állásra jobb, a főorvosi tanács titkos szavazással mást jelölt, azonkívül első, sőt második helyen is, sőt a Kaszab Klinika kuratoriuma sem dr. B.-t jelölte első helyen. Nyomban választott Stern Samu hitközségi elnök — megjegyezzük teljesen szokatlan, hogy ilyen ülésen megjelenjen a hitközség elnöke s fel is szólaljon, — s kijelentette hogy a jelölést első helyre a kórházi igazgató-tanácsa eszközölte. Ha dr. B. nem alkalmas, akkor az első helyre jelölt igazgató-tanácsot érinti a vád, de miért ne lehetne dr. B. alkalmas? *„Csak azért mert egy rokonomról van szó?”* Arról, hogy hogyan befolyásolták a kórházi bizottsági tagokat s a nem valami lélekemelő szavazásról nem írunk, csak egy kis ízelítőt adunk a hitközség elnökének nagyon is különös felfogásáról. A felekezet érdekében tett dicséretes és követésre méltó buzgalmaért tehát nem büntetést(?), hanem jutalmat kér. Az elnök mint jó nagybácsi, állást szerez a rokonnak, aki ellen, — éppen a történet miatt, — már eleve bizonyos ellenézés nyilvánul meg, nem tudjuk, hogy joggal-e, azt majd a jövő dönti el.

Ugy látszik, hogy a tudás és tudomány hajlékában is gyökeret vert a szervilizmus. *Dr. Kevert Elek*

Síremlékek

a legolcsóbb árban
Lőwy-nél Budán
II. Fő-u. 79. Tel. 1-515-81.
Fiókküzet és telep III. Bécsi-út.
A trolibusz indulási állomásától 2 percnnyire.

Legszébben, leggyorsabban és legolcsóbban mos, fest és tisztít a

GERÖFFY-gőzmosóda

Legkisebb tételért is házhoz megyek. Telefonhívó 125-767. (VI., SZONDY-U, 66.)

Hát mi lesz most?

— Beszélgetés —

**Személyek: 1. A természetes részvénytársasági igazgató.
2. A fakóképű állástalan tanár.**

— Üdvözlöm, direktor uram, hallom már sütkérezhetnek a nagyúr fényében, már itthon van. Csak két körülmény nyugtalanít engem.

— No, süsse már el az első számú rosszmájuságát.

— Szavamra mondom, nincs benne egy szikrányi rosszmájuság. Tudja én mindig együttérzek azokkal, akiknek valami kellemetlenségük van. Hát először is sajnálom nagyon a mi hitközségünk elnökét, hogy alig két héttig van el, már haza kell jönnie s nem mehet el további kúrájára és sajnálom másodsorú útítársát, akinek meg most kellett volna már itthon lennie, de későbbre volt kénytelen hazajövetelét halasztani. Főképp azért sajnálom az elnököt, hogy ilyen furesa kellemetlenségek miatt sietett haza, mint az a bizonyos cikk... úgye tetszik már tudni... az a... *Patai*-féle cikk. Mert ha az embert hazasürgönyözik és itthon jó hír várja, hát Istenem, rendben van! De az ember hazasiet és egy ilyen cikket... Úgye tetszik már tudni... azt a *Patai*-féle cikket... találják eléje... hát akkor nem csoda, ha újabb kúra válik szükségessé. Mert tényleg borzasztó: először is itt van az a folytonosan háborgó Vezuv, a *Zsidó Élet*, amelynek tűz- és láva-szórásai mindig egy erupció veszedelmének közeli lehetőségével ijesztgetnek, azután itt van a közgyűlés, amelyen nagyon, nagyon, — de igazán nagyon kellemetlen dolgokat feszegettek, aztán az ember elutazik, egy kicsit nem törődni a dolgokkal és akkor... akkor egyszerre kitűnik, hogy rosszul van ez a mi felekezeti sajtónk központilag megszervezve. Először is a publikum nem azokat a lapokat olvassa, amelyeket csináltatunk neki, hanem olvassa napról-napra egyre növekvő számmal a „*Zsidó Élet*”-et. De ettől a vezér még nem ijedne meg annyira, mert hát hűségese lapjait elvégre nem utasíthatja, hogy hódítsák el a publikumot a *Zsidó Élet*-től. Hanem aztán egy szép szombaton hozza a posta a *Múlt és Jövőt*. Lángbaborul egyszerre az egész

magyar Izrael. Hát nem szerencsétlenség ez? Szegény elnökünk nyaralni megy és akkor szétszór itthon az országban egy lap egy cikket, amely nem mond, állít és bizenyít kevesebbet, mint azt, hogy a *pesti hitközséget a mai vezetés elsovastja*.

— Nohát, zóg són! Írtak ilyet, vagy hasonlót már máskor is. És mi lett?

— Kedves direktor úr, de ezt *Patai* írta és *Sternék* ellen! Tudja, a zsidóság történelme nem is a messi jövőben, hanem már a közeli évtizedekben azt sem fogja tudni, kik voltak azok, akik a mai zsidó élet gazdasági és adminisztratív vezetői voltak, de azt még a legtávolibb századokban is tanítani fogják a zsidó iskolákban, ki volt a magyar és az egyetemes zsidóságnak az a *Patai József*, aki a többi között, ezt a cikket is megírta.

— Hát kemény cikk az bizonyos! De vajjon igazságos-e?

— Hiszen minden szavalekontrollálható! De ne vegye rossznéven, kedves direktor úr, maguknak nincs joguk ezt kérdezni. Először azért, mert Önök nem állják a kritikát és egyszerűen megtagadják a legtisztességtudóbb hangon kért felvilágosításokat is a nyilvános elszámolás homályos pontjaira vonatkozólag. De leginkább azért nincs joguk ezen fennakadni, mert míg Önök nem egy kritikai megjegyzést, de egy kritikai kérdést sem tórnek meg, addig a budai hitközség köz- és választmányi gyűléseire felvonultatják a pesti vezér budai praetorianusait és satelleseit és beszélgetik szegényeket két napig is. De ott beszélhetnek, ott nem kell felbérelt zavaró kórusokkal a torokba fojtani a szót. Míg itt a maguk kiléjében egész furesa dolgok történtek és vannak történőben.

— Nono, micsoda furesa dolgok történtek és mik vannak történőben?

— Hát mit gondol, hogy az a kérdés, amelyet az előjáróság néhány tagjához intéztünk a felelősség vállalására vonatkozóan azok után a zárszámadási és mér-

legbeli furesaságok után, amelyeket a „*Zsidó Élet*” immár több cikkben ismertetett, az illetők részéről még a *Patai* cikke és az ennek nyomán támadt hangulat ellenére is reakció és következmény nélkül fog maradhatni?!

— Ugyan mit ijesztget, micsoda következményekkel rémitget?

— Nem rémitgetek, csak logikusan igyekszem gondolkozni. Senki nem szeretné jobban nálam, ha zsidó ügyekben másnak, mint csak zsidónak piszkálgatni valója nem volna. Erre pedig csak egy mód van. Hiába mondja a közgyűlés elnöke, hogy ő benne meg kell bízni, itt mégis rengeteg ezer zsidó ember van, aki nem bízik benne. Tegye tehát lehetővé, vagy egy független bizottság vizsgálata útján, hogy világosság derüljön a homályosoknak talált részletekre, vagy pedig küldje ki az előjáróság pl. *Gallia Bélát* egy olyan kizárólag bírálóból álló, 4—5 tagú bizottság alakítására, amely mindenkitől átvénné a megvizsgálásonak vagy kifogásolhatónak, vagy homályosnak, vagy magyarázatra szorulónak látszó adatokat, anélkül, hogy az illetőknek a neve kiszolgáltatható volna, amire nézve a *Gallia Béla* vezetése alatt működő bizottság morális súlya teljes garanciát nyújthatna mindenkinek. Mert köztudomású, hogy a bosszúállás, amint a budai események is igazolták, vagy az egziszteácia ellen irányított riasztó fellépések azok közé az eszközök és módszerek közé tartoznak, amelyekről a szóbanfoglalt hatalmasságok nem okvetlenül riadnak vissza. Ezért annak is lehetővé kell tétetni, hogy valaki ne közvetlenül, személyesen, hanem egy erre vállalkozó megbízottja (esetleg ügyvéd) útján juttassa el a bizottsághoz közölni valóit. De miért kelljen mégis ilyen fantasztikus megoldást keresni. Az elnökségnek és az előjáróságnak fontos morális érdeke, hogy a bizamatlanság megszűnjék és e célból a kívánt felvilágosítások megadassanak. *Adja meg az eddig felvetett kérdésekre a teljesen kielégítő választ. Lehet, hogy erre a többi kérdések tárgyaltalanoknak és indokolatlanoknak fognak feltűnni.*

— Hát tudja mit, ő erre is képes!

— Hát tudja mit, nem hiszem. SPECTATOR

Perdöntő magyar könyvek

FEJES GÉZA

VIHARSAROK

Irtá: DÉNES BÉLA

Vannak könyvek, ritkán ugyan, de mégis akadnak, melyek pontosan betöltik azt a célt, amit írójuk szánt nekik. A Viharsarok biztosan ezek közé tartozik. És talán éppen ezért érdemes megjeleneése után felévvél is írni róla. Tudjuk, a könyv s a szerző azóta nagy utat tettek meg. Hogy a keményen elintézett s megméretett arisztokrácia visszavág, az mindenki előtt nyilvánvaló volt.

Hogy a megyeháza, melynek nagyrészt annak idején Metternichék sikerrel frontba tudták állítani Kossuth — ellen, szintén nem tagadja meg feudális velleitáit, senki előtt nem meglepetés. Már furesább Szentes városának eljárása, mikor hitelrontási s rágalmazási pert akar a szerző nyakába sózni. Hazai viszonyaink között azonban minden esetben legfuresább annak a legelső sorban kiserkesztett hitbizományi örgrófságnak eljárása, aki — szerződötetett négy szociográfus, cáfolják meg, hogy a Viharsarok, az alsó Tiszavidék, tényleg — vihsarok. Hogy ez az eljárás miért olyan furesa? Mert vagy azt hitte a nemes uraság, hogy pénzéért a szociográfusok *mindenképpen* az ő igazát s *Féja* adatainak hazug mivoltát hirdetik világgá s ez esetben csodálkoznunk kell a hihetetlen naivitáson. Avagy — s inkább ezt tételezzük föl — az uraság maga is számolt azzal, hogy a négy szociográfus esetleg ellene dönt, s ha ez megtörténik, mintahogy megtörtént, most már teljes bizonyossággal a tarsolyában, — segíteni fog, ott s úgy, ahol tud s ahol lehet.

Féja könyvének tudniillik *első sorban ez a célja!* Kovács Imre mélységesen pesszimista, már reménykedni sem tud, *Féja* még nem adta föl a reményt, izzó fanatizmusa hihetetlen lendítőerőhöz segíti s ha van valaki, aki hiszi: forradalom segíthet, úgy *Féja* minden bizonynyal hiszi! Forradalmi tehát könyvének hangja, minden mondatát külön-külön is átforrósítja a szenvedély s ez forrongásba hozza az olvasót is, noha *Féja* éppen nem stílusművész. Nem csodáltnivaló hát, hogy szeretnék könyvének lendületét meg-

törni, lecsökkenteni, ha már egészen elnémitani nem lehet.

A Viharsarok, mint ismeretes, az alsó Tiszavidék mai helyzetét, népének életét vizsgálja s tárja elének. Agitatórikusan, nem elfogulatlanul, de elfogultan. Könyve nem vádol, többet tesz ennél: ítél s ítélkezésétől megremegnek a falak, összedülnek a korhadó épületek. Nem fasiszta forradalmiság ez s nem szocialista. Egyes-egyedül mélységes-mélyen emberi: *humanista forradalmiság!* Az igazi embernek irtózása, lázongása, továbbtörni nem bírása, midőn látja, érzi, éli és érti a mélység lakóinak szenvedéseit. Tudom, *Féja* mennyire undorodik e szótól, humanista. Azért van ez, mert a hozzá hasonló fanatizmusú és aktivitású emberek csak valami passzív humanizmust ösmernek, el nem tudják képzelni az igazi, aktív, teremtő humanizmust.

Mi, zsidók, ismerjük ezt. És *Féja* könyvét nem azért érezzük annyira a magunkénak, mert

egyetlen egyszer sem zsidóz, mert tisztán lát s az okok keresésénél nem elégszik meg divatos és kellemetes jelszóhangoztatásokkal. Sajnos, tudjuk, hogy ezt a körülményt csak mi vesszük észre, mert mások — nem akarják észrevenni, sőt, mindent elkövetnek, hogy egyáltalában észre se lehessen venni! *Am az a humanizmus, ami belőle a vad indulatot kiváltja, ami sem emberi, sem kalvinista nivoltával nem tartja összeegyeztethetőnek azt az életsorsot, amiben ma millió s millió magyar s nem magyar, fehér és színes ember kínlódik, ez a humanizmus egy a mi humanizmusunkkal, a mi életünkkel, szenvedéseinkkel!* *A zsidóság történelme merő szenvedés s merő lázadás. Nem csoda tehát, ha minden erőnkkel, akarásunkkal, segítségünkkel a szenvedő s a lázadó, az emberi butaságot, komizságot megdönteni akaró Féják elveinek diadalát óhajtuk.*

ZSIDÓ VILÁGKRONIKA

Tiltakozás

fogadja mindenfelé az angol kormány palesztinai tervét. A leghevesebben természetesen a cionisták tiltakoznak a Cion nélküli zsidó állam terve ellen. Jellemző, hogy a tiltakozásoknak egyelőre végelethatatlan sorozata éppen Angliában kezdődött. Az angol cionisták végrehajtóbizottsága határozatban utasítja vissza azt a tervet, amely a Balfour-deklarációban megígért területnek alig ötödrészt szánja a zsidó államnak. De tiltakozik a cionista világszervezet is s annak egyik vezető tagja, Brodetsky professzor kijelenti, hogy önérzetes zsidó nem fogadhatja el ezt a tervet.

Az angol közgazdaság

külön szempontokat is sorakoztat fel Palesztina felosztásának terve ellen. A legtekintélyesebb angol közgazdasági lapok hasáboakat szentelnek annak a kérdésnek, keresztülvihető-e Palesztina felosztásának terve. Az Economist, Anglia és Írország példáján mutatja ki, hogy Palesztina felosztása esetén a közgazdasági érdekek és külön érdekek kínai falat emelnek majd a két új

állam közé. A Statist rámutat arra, hogy Palesztinába a bevándorlás tökéletessé hozott, a szegény, kis új zsidó államba azonban nem jön majd tőke a bevándorlással s ennek beláthatatlan következményei lehetnek. A transitó kereskedelem is megesappan majd Palesztina feldarabolása révén. A felosztás amellett nem oldja meg a zsidókérdést sem.

Az arabok

sincsenek elragadtatva az angol kormány tervétől s Bagdadban 50 ezer arab hatalmas tüntetést rendezett Palesztina felosztásának terve ellen. A tüntetés napján a zsidó kereskedők zárva tartották üzleteiket.

Halasszák el

a jelentés megtárgyalását — ezt tanácsolja Jabotinsky az angol illetékeseknek. Ne tárgyalja a mandátumbizottság a jelentést július 30-án, mint ahogy tervezik, hanem később, amikor zsidók is, arabok is pontosan körvonalazták az ügyben álláspontjukat. Még pedig nem egyik, vagy másik testület, hanem a zsidó nemzetgyűlés, mely egyedül hivatott zsidó részről eldönteni ilyen nagyfontosságú kérdést.

A Városháza és a Sip-utca

Egészen még nem zajlottak le a budapesti városházán a tanügyi kinevezések, de annyit már kaptunk belőlük, amennyi elegendő egy közvélemény — botránnyhoz. Forma szerint a fennen hirdetett és egekig magasztalt önkormányzatot fricskálták meg egy kicsit, de sehol sem látjuk, sehol sem olvassuk az önkormányzat védelmét a hatalom túlzott követeléseivel szemben. Pedig a hatalom eben a kérdésben valóban hatalomként jelentkezett, a baj csak ott van, hogy az önkormányzat nem bizonyult valóban önkormányzatnak.

Minket az egész dologban nem a hatalom érdekel, nem is az önkormányzat. Hatalompártiak nem voltunk és nem vagyunk, önkormányzatpártiak pedig — majd csak akkor leszünk, ha a főváros életében a polgárság odaadó összefogását látjuk a főváros boldogulása, a főváros lakosságának boldogulása érdekében. Ma egyebet látunk. A lakosság boldogulásának egyik feltétele a tisztaság, becsületes munka és a tisztaság becsületes munkás megbecsülése volna — mindenek felett és mindenek előtt. Ennek pedig kevés nyomát látjuk ma a budapesti városházán. Szólalásokat, fogadkozásokot hallunk a munkáról, a munkásról, de az ilyen szólalásokban a városház hangadói nem mulasztják el a „munka”, a „munkás” elé egy jelzőt is biggyeszteni. Az ilyenkor hangoztatott jelző pozitívumot jelent. Ők azonban negatívumot értenek rajta; csak azt kell megbecsülni munkában, munkásban, *ami és aki — nem zsidó*.

Ez a szempont érvényesült a mostani tanügyi kinevezéseknél is. A dolog igen egyszerű. A legutóbbi esztendőben zsidó tanító, tanítónő a fővároshoz be nem jutott. A közelmúlt és a legközelebbi múlt évjártalait tehát „tisztá” évjártatok. Erre vigyázott Wolff Kárilly amíg élt, s vigyáz rá most Csilléry, meg Petrovácz, meg a többi. Ebben tehát nincs hiba. A régebbi évjártatok azonban... no igen, ezek lehetnek vegyesek, mert régebben még megeshetett, hogy zsidó vallású tanító, tanítónő is bejutott a főváros egy-egy iskolájába és a legwolfjobb Wolff sem tudta onnan mind eltávolítani.

Tehát... Tehát, aki egy-két-három vagy tíz esztendeje, hogy ideiglenes tanító, vagy tanítónő, annak rendben van a szénája, még petro-

vázi értelemben is; aki azonban már — mondjuk — tizenöt esztendeje, hogy ideiglenes, az esetleg több mint husz éve, hogy a fővároshoz — óradíjasként, helyettesként — bekerült, az ilyen évfolyamnál légy résen.

És a tanügyi tanácsnok úr és a közoktatásügyi ügyosztály résen volt. S most botránny lett. A nyilvános botránny abból lett, hogy az ügyosztály kinevezéseit a kormányhatalom nem hagyta jóvá. Az igazi botránny ellenben az volt, hogy ez az ügyosztályi kinevezési lista meg tudott születni. Hogy az ügyosztály a maga hivatali presztizsét odaadta ahhoz, hogy husz év óta becsülettel szolgáló tanító vagy tanítónő most is maradjon meg csak ideiglenes, ellenben végleges, rendes tanítónő legyen az, aki három vagy még kevesebb esztendeje, hogy oklevelet kapott.

Mert az ilyesmi megtörtént. Még a jóváhagyott kinevezések is úgy alakultak eddig, hogy valaki 1925-ben már ideiglenes tanítónő volt s még ma is csak az, ellenben rendes tanítónő lett, aki a múlt tanévben még helyettes tanítónője sem volt a fővárosnak. A magyarázat pedig: hogy az előbbiekkal volt amolyan baj, az utóbbiakkal pedig — nem lehetett.

Mi ezt láttuk meg vagy mondjuk inkább: ezt is megláttuk a tanügyi kinevezések kis botránnyában. Őszintén szólva: szeretnők, ha a zsidóság hivatalos vezetéi is meglátták volna ezt is. És — hisz azért vezeték — próbálnának tenni is erről. Vagy ez nem az ő dolguk? Ugyan mondják már meg végre: mi az ő dolguk?

Sóky

SPECTATOR NOTESZÁBÓL

Kik a Legyező
legbiztosabb olvasói?

Arra nem tudok felelni, de hogy kik nem olvassák egész bizonyosan, arra teljes biztonsággal tudok következtetni. Mult heti számában volt ugyanis egy „Gyöngyszem a talmudból”, ami rövidítve, de a lényegét adva, a következőt mondja: „Egyetlen szenvedély sem viszi az embert biztosabban a testi és lelki romlás ösvényére, mint a *játékszenvedély*. A játékos elmulasztja kötelességét, elidegenedik a hazától és elveszti érzékét a jog és az igazság iránt. „Hát annyi bizonyos, hogy a felekezeti hatalmasságok, a gabétól fölfelé és lefelé nem tartoznak a Legyező olvasói közé, mert ha ezt a „gyöngyszemet” elolvassa pl. egy olyan rasekol, aki netán még péntek este is szokott szenvedélyének áldozni, akkor krach a szubvencionak. Ezt még a legliberálisabb sulchon-aruchista sem engedheti magáról leleplezni. A Legyező tehát biztos lehet róla, hogy ezek a körök (nem akar célzás lenni: nem körök) nem olvassák őt, azért nem is érezhetik magukat *treffelve*. (Ez sem célzás).

Aki Budán vet
és Pesten arat

Méltóztatnak talán még emlékezni, hogy a Pest contra Buda háborúságban élénk részt vett egy jónevű építész is. Olyan majdnem-vezér (vagy ahogyan újabban nevezni szoktam őket: olyan *führeroid-kombattáns*), aki lelkesen harcolt az unifikációért. Lelkessége annyira ment, hogy egy kijelentését, amely nem volt épen nagyon hízelgő a Legyezőre és amelyet mi több jelenvoltunk egybehangzó vallomása alapján tudósításunkban regisztráltunk, nyilvánosan meg nem történtnek jelentette ki. A jeles építész urat most két vonatkozásban is meg kell említenünk. Először azért, mert ő már megcsinálta a maga külön kis unifikációját. Budán kőlecol, de Pesten keres belőle. (Amiből külön probléma is adódik, hogy a Pesti Izr. Hitközség megbízásából Pesten végzett munka jövedelme után mint a Budai Izr. Hitközség képviselőtestületi tagja hogyan fogja vérsző unifikációs führeroid-szívével az adót Budának

Tanárnő, tisztviselőnő,

vagy más intelligens dolgozó nő, — szépen berendezett szobát, teljes ellátást, meleg otthont talál, csend-suri házban, ahol a család leánya szintén tisztviselőnő.

Cím: a kiadóhivatalban

Előkelő uriaszony

a Barcsay-gimnázium közvetlen közelében
tanári korrepetálással, külön szobával
teljes ellátást adna 1—2 diák számára.

Cím: a kiadóhivatalban.

Gyönyörűen éneklő

harzi kanárik és kalitkák

eladók. Cím: a kiadóhivatalban.

Perdöntő magyar könyvek

FEJES GÉZA VIHARSAROK

Irta: DÉNES BÉLA

Vannak könyvek, ritkán ugyan, de mégis akadnak, melyek pontosan betöltik azt a célt, amit írójuk szánt nekik. A Viharsarok biztosan ezek közé tartozik. És talán éppen ezért érdemes megjeleneése után félévvel is írni róla. Tudjuk, a könyv s a szerző azóta nagy utat tettek meg. Hogy a keményen elintézett s megméretett arisztokrácia visszavág, az mindenki előtt nyilvánvaló volt.

Hogy a megyeháza, melynek nagyrészt annak idején Metternichék sikerrel frontba tudták állítani Kossuth — ellen, szintén nem tagadja meg feudális velleitáit, senki előtt nem meglepetés. Már furesább Szentes városának eljárása, mikor hitelrontási s rágalmazási pert akar a szerző nyakába sózni. Hazai viszonyaink között azonban mindenestre legfuresább annak a legelső sorban kiserkesztett hitbizományi örgrófságnak eljárása, aki — szerződötetett négy szociográfus, cáfolják meg, hogy a Viharsarok, az alsó Tiszavidék, tényleg — viharsarok. Hogy ez az eljárás miért olyan furesa? Mert vagy azt hitte a nemes uraság, hogy pénzéért a szociográfusok *mindenképpen* az ő igazát s *Féja* adatainak hazug mivoltát hirdetik világgá s ez esetben csodálkozunk kell a hihetetlen naivitáson. Avagy — s inkább ezt tételjük föl — az uraság maga is számolt azzal, hogy a négy szociográfus esetleg ellene dönt, s ha ez megtörténik, mintahogy megtörtént, most már teljes bizonyossággal a tarsolyában, — segíteni fog, ott s úgy, ahol tud s ahol lehet.

Féja könyvének tudniillik *első sorban ez a célja!* Kovács Imre mélységesen pesszimista, már reménykedni sem tud, *Féja* még nem adta föl a reményt, izzó fanatizmusa hihetetlen lendítőerőhöz segíti s ha van valaki, aki hiszi: forradalom segíthet, úgy *Féja* minden bizonnyal hiszi! Forradalmi tehát könyvének hangja, minden mondatát külön-külön is átforrósítja a szenvedély s ez forrongásba hozza az olvasót is, noha *Féja* éppen nem stilusművész. Nem csodáltnivaló hát, hogy szeretnék könyvének lendületét meg-

törni, lecsökkenteni, ha már egészen elnémitani nem lehet.

A Viharsarok, mint ismeretes, az alsó Tiszavidék mai helyzetét, népének életét vizsgálja s tárja elénk. Agitatórikusan, nem elfogulatlanul, de elfogultan. Könyve nem vádol, többet tesz ennél: itél s ítélkezésétől megremegnek a falak, összedülnek a korhadtt épületek. Nem fasiszta forradalmiság ez s nem szocialista. Egyes-egyedül mélységes-mélyen emberi: *humanista forradalmiság!* Az igazi embernek írtózása, lázongása, továbbtörni nem bírása, midőn látja, érzi, éli és érti a mélység lakóinak szenvedéseit. Tudom, *Féja* mennyire undorodik e szótól, humanista. Azért van ez, mert a hozzá hasonló fanatizmusú és aktivitású emberek csak valami passzív humanizmust ösmernek, el nem tudják képzelni az igazi, aktív, teremő humanizmust.

Mi, zsidók, ismerjük ezt. És *Féja* könyvét nem azért érezzük annyira a magunkénak, mert

egyetlen egyszer sem zsidóz, mert tisztán lát s az okok keresésénél nem elégzik meg divatos és kellemetes jelszóhangoztatásokkal. Sajnos, tudjuk, hogy ezt a körülményt csak mi vesszük észre, mert mások — nem akarják észrevenni, sőt, mindent elkövetnek, hogy egyáltalában észre se lehessen venni! *Am az a humanizmus, ami belőle a vad indulatot kiváltja, ami sem emberi, sem kalvinista nivoltával nem tartja összeegyeztethetőnek azt az életsorsot, amiben ma millió s millió magyar s nem magyar, fehér és színes ember kínlódik, ez a humanizmus egy a mi humanizmusunkkal, a mi életünkkel, szenvedéseinkkel!* *A zsidóság történelme merő szenvedés s merő lázadás. Nem csoda tehát, ha minden erőnkkel, akarásunkkal, segítségünkkel a szenvedő s a lázadó, az emberi butaságot, komiszágot megdönteni akaró Féják elveinek diadalát óhajtjuk.*

ZSIDÓ VILÁGKRONIKA

Tiltakozás

fogadja mindenfelé az angol kormány palesztinai tervét. A leghevesebben természetesen a cionisták tiltakoznak a Cion nélküli zsidó állam terve ellen. Jellemző, hogy a tiltakozásoknak egyelőre végeláthatatlan sorozata éppen Angliában kezdődött. Az angol cionisták végrehajtóbizottsága határozatban utasítja vissza azt a tervet, amely a Balfour-deklarációban megígért területnek alig ötödrészét szánja a zsidó államnak. De tiltakozik a cionista világszervezet is s annak egyik vezető tagja, Brodetsky professzor kijelenti, hogy önérzetes zsidó nem fogadhatja el ezt a tervet.

Az angol közgazdaság

külön szempontokat is sorakoztat fel Palesztina felosztásának terve ellen. A legtekintélyesebb angol közgazdasági lapok hasábokat szentelnek annak a kérdésnek, keresztülvihető-e Palesztina felosztásának terve. Az Economist, Anglia és Írország példáján mutatja ki, hogy Palesztina felosztása esetén a közgazdasági érdekek és külön érdekek kínai falat emelnek majd a két új

állam közé. A Statist rámutat arra, hogy Palesztinába a bevándorlás tökéletessé hozott, a csoportnyi, kis új zsidó államba azonban nem jön majd töke a bevándorlással s ennek beláthatatlan következményei lehetnek. A transitó kereskedelem is megesappan majd Palesztina felarabolása révén. A felosztás mellett nem oldja meg a zsidókérdést sem.

Az arabok

sincsenek elragadtatva az angol kormány tervétől s Bagdadban 50 ezer arab hatalmas tüntetést rendezett Palesztina felosztásának terve ellen. A tüntetés napján a zsidó kereskedők zárva tartották üzleteiket.

Halasszák el

a jelentés megtárgyalását — ezt tanácsolja Jabotinsky az angol illetékeseknek. Ne tárgyalja a mandátumbizottság a jelentést július 30-án, mint ahogy tervezik, hanem később, amikor zsidók is, arabok is pontosan körvonalazták az ügyben álláspontjukat. Még pedig nem egyik, vagy másik testület, hanem a zsidó nemzetgyűlés, mely egyedül hivatott zsidó részről eldönteni ilyen nagyfontosságú kérdést.

lefizetni...?) A másik, amiért meg kell róla emlékeznünk, az, hogy amit a kancelláriáról már úgy sem hisz el senki, az ő esete kapcsán mégis az elhíhetőségek, illetőleg a lehetőségek kategóriájába emelkedett, t. i. ez a tanítás: *jóttedért jót vári.*

Jól házasodni — okos dolog

A minap hallottam, hogy a hitközség kezelésében van egy alapítvány, amelynek igen tekintélyes kamatai az alapítólevél szerint azt a célt szolgálják, hogy annak segítségével szegény, fiatal tehetséges orvosok tanulmányaik kiegészítésére külföldre is utazhassanak. Az idén ezt az alapítványt egy orvos nyerte el, aki ugyan fiatal, mert mindössze 8 éve orvos, ismeretei kiegészítésére ment ki, mert hiányos nyelvismeretét foltogtatja, de — hála Istennek — nem szegény, mert igen jó gazdag partit csinált, amely már csak azért is jó parti, mert az általa szerzett összeköttetés révén nem valószínű, hogy megháborgatnák a szabályzat szerint őt nem épen megillető ösztöndíj élvezetében

A „vegyes” alkalmazott

Ugy ahogy a zsidó leleményesség feltalálta a *vegyes* kereskedést, a *vegyes* felvágottat, úgy kitalálta mostanában a kancelláriai lelemény a „vegyes” alkalmazottat is. Ez olyan valaki, akinek legfeljebb a fizetése van úgy körülbelül fixirozva, de a tennivalója: az olyan „vegyes”. Hol bizalmas értesítéseket kézbesít, hol külön célokra kért adományokat gyűjti össze, hol fontos megfigyelésekről, véletlenül ellesett bizalmas beszélgetésekről tesz jelentést stb. Egyik ilyen „vegyes” Urnak igen *bokros* érdemei voltak a kancellária legbizalmasabb teendőinek elvégzése körül. Megtették ellenőrré. Hú, most lett csak nagyhatalom! Egyszer nagyon elvesztette az önuralmát és az egyik ellenőrzöttnek a könyvét, amelyre rá akart csapni, eltévesztette az arcával. Ebből ugyan nem lett szabályszerű pofon, de amit ő azonnal prompt visszkapott, az két hatalmasan csattanó nyugtázása volt az előbbi *egy* hibás szállításnak. Az úgy a legfőbb kancelláriai döntés elé került: nehéz eset egy siputeai Harun-al-Rasidnak. Elvégre azt az ellenőrt valahogy elégtételben kell részesíteni, mert fontos személy, aki sok bizalmas dolog-

ról tud, no meg ő volt az első sértett. A főellenőrző előterjesztésében persze a másikkal az állásából való kidobását követelte. De a „vegyes” most mégis megjárta és az ítéletet igen vegyes érzelmekkel fogadhatta. Kívánságának Harun-al-

Rasid eleget tett azzal, hogy a fiatalabbat tényleg elhelyezte, de egy kitűnő körzet templomgondnoki állásába. Ő vele pedig semmi különösebb nem történt, csak az, hogy egy rosszért két teljést kapott. Hja, vegyes embernek vegyes a sorsa.

Emlékek

Írta: FELEKI SÁNDOR

(2)

A lovasberényi zsidó elemi iskolát 1845-ben állították fel. Ez az intézet oly hírnevű volt, tanítói oly kiválóak, hogy az ország minden részéből tödultak oda a tanulók. A jelzett évben tartott képviselő testületi gyűlésen határozták el egyhangulag, nagy lelkesedéssel az iskola létesítését s a száz év előtti zsidóság hazafias lelkületének bizonyítására ide iktatjuk az akkori jegyzőkönyv e sorait az eredeti helyesírással: „Hogy a gyöngye ifjúság lehető nemesítésére oktató intézeteket felállíthassunk, semmi áldozástól vissza nem rettegünk nem lehet, mivel csak ez által táplajtatjuk azon édes reményt, hogy utódink a mívelt szelemmel egyaránt előhaladván, valaha kedves és szeretett hazánkban bepolgárosodásra méltóknak fognak esmértni”. Továbbá: „A tanítókat megsérteni vagy a tanítási módjukat befolyásolni nem szabad. Ki a tanítókat megsérti, a megsértés és szemtelen tetthez mértékével bünhődik.” A magas színvonalon álló iskolának igazgatója a mult század ötvenes éveiben *Deutsch* Henrik a nagynevű paedagogus és tudós volt ki később az Országos izr. tanítóképző igazgatója lett, továbbá tanítói *Fischer* (Halász) Nátán, a jeles tankönyvíró, dr. Halász Frigyesnek, a pesti zsidó hitközség néhai előjárójának atyja, később a pesti izr. hitközség polgári leányiskolájának igazgatója és *Seligmann* (Szántó) Elezár, szintén kitűnő paedagogus, később a pesti izr. hitközség elemi iskolájának igazgatója. Az iskola tannyelve 1845. tehát alapítása óta magyar volt, s csak a Bach-korszak kényszerítette, a német nyelvre. A virágzó iskola, melynek iskolaszékü elnöke boldogult atyám volt — két évtizeden át, sok jeles férfit nevelt, így többek között *Róna* Józsefet, a kiváló szobrászművészt és *Schön* Frigyes hírneves műépítést, aki — bár hatvan éve él Bécsben — megmaradt most is lelkes magyarnak. Bécs sok remek köz- és magánépülete az ő tervei szerint emeltetett. Ugy *Róna*, valamint *Schön* nemcsak magyarok, de lelkes zsidók is.

Ha most időnként atyám sirját látogatom meg szülőfalumban, mélységes szomorúság fog el. Az egykor ezer lelket számláló hitköz-

ség 18–20 lélekre olvadt le. A gazdag és szegény zsidók egyformán ott hagyták, vagy a temetőben pihennek. A Baumgartenek, Brachfeldek, Goldbergerek, Herzogok (a későbbi bárók) s a többi vagyonos zsidók mind elköltöztek, vagy Pestre, vagy a temetőbe. A hírneves iskola már öt évtizede megszűnt. Szülőhazámat, melyben most a kiváló tudású, jeles dr. *Fisch* Henrik rabbi lakik, úgy átalakították, hogy meg sem ismertem s hiába kerestem fájó szívvel gyermekkoromnak egykori szobáit s azt a kis szobát, hol boldogult atyám 35 éven át rendelt betegjeinek.

Könnny gyűlt szemembe, mikor végig néztem a padsorokon, melyekben sok — sok régi barátom, boldogult atyám ültek s hallgatták a pap szónoklatát s kik most már mind, mind a csendes faluvégi temető lakói. A templom női karzatán itt-ott egy eltépett, kopott imakönyv. Hol vannak azok a derék asszonyok, kik ezeket egykor forgatták! Ezek láttára írtam meg e versemet:

Kopott, fakó imakönyvek

*Kopott, fakó imakönyvek,
Ha ti egyszer beszéltek!
Ah, mi mindent rejtegettek.
Hány titkokot van tínétek.
Mennyi öröm, mennyi bánat,
Mennyi mosoly, mennyi könnyek,
Amikről ti mesélhettek,
Kopott, fakó imakönyvek.
Az a lap, hol gyermekeért
Az anya hő imát rebeg.
Leggyakrabban ezt a lapot
Forgathatták gyöngye kezek.
Ide hullott legsűrűbben
Anyaszemből forró harmat,
Kérve Istent: Gyermekeinek
Adjon, erőt, hírt, hatalmat.
Pedig hányszor ezt a könyvet
A gyermek nem érdemelte. —
De csönd, nyugtát ne zavarjuk,
Kinek tán már égbe lelke.
Ne zavarjuk, ne kutassuk
Pihenke-e mindörökre,
Vagy élnek-e, kik borultak
E könyvekre könyörgve.
Szív porladat s a vén könyvről
A forró könny rég leszáradt
S leggyűrűtteb oldaláról
Mégis napfény, meleg árad.
Ezek a vén, kopott könyvek-
Szívárványos napfényt vetnek.
Hírdetői sóse múló
Anyai hű szeretetnek.*

(Az Emlékeket folytatjuk)